¶ CARMINVM PROVERBIALIVM, TOtius humanæ vitæ statum breuiter deliniantium, necnon vtilem de moribus doctrinam iucundè proponentium.

(·:·)

LOCI COMMVNES, IN GRAtiam iuuentutis selecti.

Si Christum discis, satis est, si cætera nescis,
Si Christum nescis, nihil est, si cætera discis.

Impressum Londini.

1595.

47
3 / 13
434.

S. A. I. AD EMPTOREM.

NOn dubito multos lectores hic fore stultos,
Qui sunt dicturi, liber hic quod debeat vri:
Quando in eo versus non vllus sit bene tersus,
Ac opus inceptum totum sit prorsus ineptum.
Sunt tamen ipsi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smosmannum cupiunt audire per annum
Turpia dicentem, vel Suarmum spurca loquentem,
Quiq; legunt Pfaffi Calebergi facta, vel affi.
His placet insanus Neidhart, Larin quoque manus,
Corneus, Seufridus bonus est nonas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenspiegelus amatur:
Et quis non legit, quæ frater Rauschius egit:
Tale quid insulsum, fatuo de pectore mulsum,
Semper sic laudant, vt ad omnia pessima plaudant.
Cum tamen authores soleant corrumpere mores
Tales, ac digne possint comburier igne,
Ob res obscœnas, vt dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, sed bene sanas
Proponit: lustra, non perdes tempora frustra.
Quamuis ad mores meliori carmine flores
Passim venduntur, multumque & vbique leguntur:
Est tamen his chartis, iucundæ nonnihil artis,
Quæ poterit vere ridendo multa docere,
Proque venenatis salibus damnoque paratis
Ridiculis, horis tradit præcepta decoris.
Ne facile hæc cedent animo, si qui modo credent.
Est breuitas verbis, nec virtus maior in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbo in cure pellunt,
Non vitium mentis purgant prauum sapientis.
Ergo ne calca mox librum stulte Menalca:
Sed mage protector sias illi bone lector.
Haud illuc tendit, qui carmina talia vendit,
Vt nunquam poscas meliora, sed hæc modo noscas.
Verum si fari tentabunt, atque iocari,
Hæc potius belli capiant discenda puelli,
Quam Veneris spinas tristes, Bacchique ruinas.

LOCORVM HVIVS OPVSCVLI INDEX.

A.

Absurda 1
Adiaphora 2
Adulatio ibid.
Aemulatio 113
Aenigmata 2
Aequiuocatio 4
Afflictio ibid.
Aliena 5
Ambitio ibid.
Amicitia ibid.
Amor 8
Animalia 9
Arcanum 11
Arrogantia 12
Ars 14
Assiduitas 17
Astra 19
Astutia ibid.
Auaritia ibid.
Audacia 22
Aula ibid.

B.

Baptismus 23
Bella ibid.
Beneficentia ibid.

C.

Caecitas 25
Calumnia 26
Campana ibid.
Captiuitas 27
Caritas ibid.
Castitas ibid.
Causidici 119
Christus 49
Cibi 27
Coactus 153
Concordia 35
Confessio ibid.
Coniectura ibid.
Coniugium 141
Conscientia 36
Consensus ibid.
Consilium 38
Consortium ibid.
Consuetudo 40
Contemptus 41
Conuiuium 43
Cura 44
Curiositas 45
Cursus ibid.
Custodia ibid.

D.

Damnatio æterna 117
Damnum 45
Debitum ibid.
Deformitas 89
Deus 49
Deabolus 52
Dissidentia 86

Diffe-

INDEX.

Differentiales 53
Discordia 66
Dissimulatio 197
Diuersa studia 67
Diuitiæ 68
Doctrina 14
Dominium 72

E.

EBrietas 74
Ecclesia 78
Ecclesiastici 79
Epicedia 83
Error ibid.
Excellentia 83
Exempla ibid.
Experientio 84

F.

FAma 84
Fames 86
Festinatio 86
Festi dies ibid.
Fides ibid.
Finis 87
Forma 89
Fortuna ibid.
Frugalitas 94
Fuga ibid.
Furtum ibid.
Futura 95

G.

GArrulitas 95
Gaudium 96
Gloria 97
Gratia 97
Gratitudo ibid.

H.

HAeretici 98
Herbæ ibid.
Homo 100
Homicidium 104
Honor 105
Hospes ibid.
Humanitas ibid.
Humilitas 106

I.

IActantia 12
Ieiunium 106
Ignauia ibid.
Ignis 108
Ignorantia ibid.
Imperitia 108
Impossibilia 109
Impostura ibid.
Incerta 110
Inconstantia ibid.
Indecora 1
Industria 122
Infamia 26
Ingratitudo 110
Inimicitia 111
Iniuria ibid.
Iniustitia 112
Insidiæ 113
Inuidia ibid.
Inutilia ibid.
Iocus 114

Ira. 114
Iudicium extremum. 116
Iuramentum. 118
Ius. *ibid.*
Iuriſtæ. 119
Iuſtitia *ibid.*
Iuuentus *ibid.*

L.

Labor 122
Laus 124
Leges *ibid.*
Libertas 125
Lucrum *ibid.*
Ludus 126
Lux *ibid*

M.

Malitia 164
Malum 127
Maria *ibid.*
Martyria 128
Medecina *ibid.*
Medicamenta 129
Media *ibid.*
Memoria 130
Mendacium *ibid.*
Mendicitas 160
Mercatio 130
Meretrix *ibid.*
Meteora 131
Mimi 132
Minæ *ibid.*
Miſericordia *ibid.*
Modus *ibid.*
Morbi 134
Mors 136
Mores 140
Mulier 141
Multitudo 146
Mundus *ibid.*
Munera 150
Muſica 151
Mutuum *ibid.*

N.

Natura 152
Neceſſitas 153
Nihil 154
Nimium 132
Nobilitas 154
Nouitas *ibid.*
Nox *ibid.*
Nuntius 155

O.

Obedientia 155
Obſcuritas 154
Occaſio 155
Ocium 106
Officium 156
Opera *ibid.*
Origo 157
Ornatus 207

P.

PAEdagogia 158
Parentes *ibid.*
Patientia 159
Patria *ibid.*
Paupertas 160

Pax 164
Peccata ibid.
Pecunia 68
Peregrinus 169
Peregrinatio ibid.
Periculum 170
Perſeuerantia ibid.
Philautia. ibid.
Piſtura 171
Pietas ibid.
Pœna malefacti 168
Pœnitentia 175
Poſſibilia ibid.
Potentia 72
Potiones 27
Præpoſterea 1
Preſentia 174
Precatio 175
Principium 176
Proceres 177
Procraſtinatio ibid.
Profuſio ibid.
Promiſſio 178
Proprium ibid.
Prudentia 180
Pudor 182
Pueritia 119

R.

Raritas 182
Requies 183
Riſus. ibid.
Ruſtici ibid.

S.

Sanitas 185
Sapores 189
Satietas ibid.
Scriptura ſacra 194
Securitas 191
Senectus 192
Sermo 193
Seruitus 295
Similitudo ibid.
Simplicitas 197
Simulatio ibid.
Solertia 180
Solutio 199
Somnium ibid.
Somnus ibid.
Spes 199
Spiritus S. 52
Stultitia. 200

T.

Taciturnitas 202
Tarditas 293
Temperantia ibid.
Tempus 204
Tenebræ 154
Terra 206
Teſtimonium ibid.
Timor ibid.
Trinitas 52

V.

Valetudo 207
Venatio ibid.
Venus ibid.

INDEX.

Veritas	207	*Vita*	210
Vestitus	*ibid.*	*Vita æterna*	117
Vexatio	208	*Vitia*	164
Vicinitas	*ibid.*	*Vnus*	212
Vilitas	41	*Voluntas*	*ibid.*
Vinum	74	*Voluptas*	*ibid.*
Violentia	111	*Votum*	175
Virginitas	27	*Vsus*	213
Virtus	209	*Vulgus*	*ibid.*

FINIS.

¶ CARMINVM PROVERBIALIVM Loci communes.

ABSVRDA, INDECORA, Præpostera.

Agninis lactibus aligare canem.

SI canis ex hilla religatur, mordet in illa.

Aliorum medicus, ipse hulceribus scates.

Conditor es iuris, qui spernere iura videris:
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis.

Item:

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet.
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus in naribus Suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs vndique fatur.

Currus bouem trahit.

Heu seruiregnant, domini famulantur: asciti
Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes subijci, non debes dicere, Vici.

Sidera calo addere.

Ad mare declivus omnis currit citò riuus.

Item:

Cui sunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item:

Hic mos est genti, panis præbetur habenti.

Item:

Pernas laudare nullum decet, hoc scio clarè.

Item:

Queis satis est, his plura fiunt, his vndique fertur,
His datur, his emitur: pauper vbique iacet.

Item:

Tu teneas panem, tibi protinus oua dabuntur.

Item:

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, vtique non nocet vlli.

ADVLATIO. Vide Impostura.

Adulari quæstus nunc est multò vberrimus.

Nil dant mensipetæ, nil portant præter Auete.

Item:

Si vis laudari, si vis charúsque vocari,
Discas adulari: nam tales sunt modò chari.

AENIGMATA.

Annus, Pannus.

Est quiddam sine P. cui seruit noxque diesque:
Cui P. si dederis, facies tunicam tibi ritè.

Aue.

Mitto tibi nauem, prora puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, sustento senem, rego gressus,
Sum terror canibus, habeat me pro duce fessus.

Castanea.

Arbor inest syluis, quæ scribitur octo figuris:

Fine

Fine tribus demptis, vix vnum in mille videbis.

C.O.Q.C.S.T.S.

Sunt oculos clari qui cernis sydera tanquam:
Dico grammaticum, versum qui construit istum.

Cor.

Dimidium sphæræ, sphæram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditur orbis.

Item:

Redde Deo mediam lunam, solem, canis iram.

Corvus.

Res volat in syluis, nigro vestita colore:
Si cor abstuleris, pes tibi Teuto manet.

Gallus Gallinacius.

Os aperire veta, quæstorum namque moneta
Ipsius est meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generauit filia matrem.

Homo.

Est animal quoddam, quod cunctis est benè notum,
De manè quadrupes, medio bipes, serò tripes.

Miles obliuiscitur.

Stultus les sua mi calcaria viscitur obli.

Muscatum.

Si caput est, currit: ventrem coniunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & sine ventre bibes.

Pauo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In densis syluis venor bis quinque catellis.

Quod capio, perdo: quod non capio, mihi ſeruo.

Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.

Ter tria dant ſeptem, ſcil. literas.

Ter tria dant ſeptem, ſeptem ſex, ſex quoque tres ſunt:
Octo dant quatuor, quatuor faciunt tibi ſeptem.
Hæc bene ſi numeres, facient tibi millia quinque.

Vrina.

Dic mihi, quod flumen ſoleat conſcendere montes?
Hoc mihi ſi ſoluas, Oedipus alter eris.

ÆQVIVOCATIO. vide Differentiales.

Erroris mater fuit æquiuocatio ſemper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adeſt.

Auxilium Chriſti venit ad nos tempore triſti.

Item:

Quando timor maior, tunc Deus eſt propior.

Item:

Vidi ſaluatos, prius anxietate grauatos.

Item:

Vngere vult hominem, quem percuſſit Deus, omnem.

Deus quos amat, arguit & caſtigat.

Hic Homo torquetur, vt ſic patiendo probetur,
Vt mens purgetur, vt præmia plura lucretur,
Ne ſublimetur, vt Chriſto gloria detur,
Et præſeruetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam diſcrimina deſunt:
Et cum quo certet, mens pia ſemper habet.

Item:

Qui modò torquetur, neſcit quàm magna lucretur:
Cùm furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item:

Item:

Visita hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio homines ad Deum convertit.

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur.

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inda sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Læditur Vrbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcat proprium sit, equus tuus, ambulo multum.

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem:
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdauit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Tu caueas dici nimium laudatur amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amauit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor grauiùs, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te.

Item:

Tempore fœlici non cognoſcuntur amici:
Sorte patet miſera, quæ ſit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quærit.

Item:

Verus amor miſerum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui bene ſuccedit, is amicos ſæpe videbit.

Amici peccantes reprehendendi potius, quàm imitandi.

Dilige ſic homines, vt eorum crimina vites.

Amicos nouos parans, ne obliuiſcaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre ſuis.

Item:

Calles antiquos ſerues, veteres & amicos.

Item:

Non eſt antiquus per te damnandus amicus.

Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infœlicis.

Prudens celabis, quod amicis turpe putabis:
Ne culpent plures, quod ſolus pandere cures.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: ſi nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille ſequentur amici.
Si nihilum trades, citò eris priuatus amico:
Plurima ſi queres, multam patiere repulſam:
Si multa accipias, populus te dicet auarum.

Nil

Nil cape, pauca, petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus noſtris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ne cuiuis dexteram inieceris.

Qui conſanguineus, mihi firmiõr extat amicus,
Stultus cunctorum ſit, quiuis amicus eorum.

Neceſſarius eſt neceßarius.

Audiui dici, quòd erunt duo ſemper amici,

Item:

Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amicus amico.

Item:

Non vllus medicus melior quam fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet ære crumena.

Item:

Rex eſt mendicus, cui non eſt vllus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico,

Item:

Vſus amicorum bonus his & vbique locorum.

Tuta frequenſq; via eſt, per amici fallere nomen.

Non eſt veridicus ſubridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, vt noſtris, ad cuncta domeſticus hoſtis.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt peiora venenis:
Peruerſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Vulgus amicitias vtilitate probat.

Qui mea plus quærit, falſus amicus erit.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis.

Amata relinquere durum est.

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus.

Item.

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item.

Heu dolor est, gratis abscedere rebus amatis.

Item.

Illi pœna datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, venus cedit. si stas, Venus improba ledit;
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item.

Ipse bene poteris luxus frœnare furorem,
Si fugias: potior potio nulla datur.

Item.

Qua specie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item.

Vsu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non afficiatur, oculus quod non speculatur.

Item.

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus.

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amatus,
Cuius odor sapidus, insipidusque sapor.

Item.

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor, nec amatus
Sed scio, si quis amat, vritur igne graui.

Item.

Non

Non amor, vt perhibent, Deus est: sed amator & ecce:
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis!

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania: sano
Insanit certò pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namque hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtiuum facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.

Nec modus & requies, nisi mors, reperitur amoris.

Cedit amor verus, ab amantis pectore serus.

Item:

Vnam semper amo, cuius non soluor ab hamo.

Scilicet insana nemo in amore videt.

Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamuis fœdatur, cuius placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timorque, odium, dilectio, census,
Sæpe solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:
Quisquis amat ceruam, ceruam putat esse Mineruam:
Quisquis amat luscam, luscam putat esse venustam.

Item:

Vrit amor. cæcus, non est amor arbiter æquus:
Nam deforme pecus, iudicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quædam hominem suis superant proprietatibus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viuentia.

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & Salamandra.
Halec vnda fouet, ignis pascit salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat,
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes sit tibi vita caballi,
Et per tres cabalos viuere possit homo,
Et per tres homines asinus bene vniere possit,
Et per tres asinos aucam tu viuere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices viuere coruus habet,
Et per tres coruos viuere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem viuere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulua creatur auis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & grauidatur,
Conceptum reijcit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit cibus egregius, nobilibúsque datur.
Hæc auis à coitu stat libera, virgo putatur,
Non nidos, non oua parit, nulli sociatur:
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominóque fidelis amicus,
AEdes custodit, fures latrandóque prodit.

Castor.

Quæstio soluatur, Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablatiuos dentes gerit in genitiuos?

Illos dente ferit, quia sic euadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Vtique vitares, & pelles non adamares.

Insectorum quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus.

Monachus piscis.

Piscis vbi monachus, seu forma monastica crescit,
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus est illi conformis & ampla cuculla,
Tam bene dispositæ, qua non fores aptior vlla,
Et quasi vox hominis garrula lingua satis.
Frons, manus & vultus hominũ, moderamine sulcus,
Dum facit insultus, reboátque mouétque tumultus,
Mergere nauiculas sæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, sed non bene purum.
Sus malè pingescit cum furfure, sed citò crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi seruat amorem,
Amissóque pari, nescit habere parem.

ARCANVM.

Arcana celenda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus vrget.

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ.

Occultæ musices nullus est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infœlix qui multa sapit, nescitque docere:
Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri:
Infœlix cuius prodest sapientia nulli.

Tempus

Tempus omnia reuelat.

Nil adeò ſubtile, dies quin detegat vltrò:
Nil igitur facias, cur peduiſſe queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, ſolis calor omne reuelat.

ARROGANTIA.

Iactantiaq;.

Deus ſuperbis reſiſtit.

Diſce ſupercilium deponere, diſce timere
Ante pedes foueam, quiſquis ſublimè minaris.

Item:

Eſt verum verbum, Frangit Deus omne ſuperbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur rex ore ſuperbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio te robore ſeruo,
Omnia regna rego, ſum Deus orbis ego.
Cumque loquendo ſedet, Deus altius intonat æde:
Prorſus ab hac ſede, tibi dico ſuperbe, recede,
Vt pecus incede, gramina pronus ede:
Brutus es, in terris fœno veſceris & herbis.
Eſto timor populis & pœna futura ſuperbis,
Exemplárque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos iuſta ruina gradus.

Extra periculum ſerue.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nuſquam iactares grandes procul ipſe molares.

Item:

Sæpe minus faciant homines qui magna minantur.

Felix ſe erigendo felicitatem amittit.

Dum

Dum petit elatis nimium sublimia pennis,
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item:

Icare nate bibis? iam iam sine patre peribis?
Iam tibi dixi bis: Medio tutissimus ibis.
Icarij fati memores estote beati.

Item:

Si tibi gratia, si sapientia, formaque detur,
Sola superbia destruit omnia, si comitetur.

Laus propria sordet.

Ne iactes, quia laus proprio sordescit in ore.

Item:

Qui sese laudat, laudis se munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de se bona prædicat: & qui
Non habet, vsurpat nomina magna sibi.

Item:

Sese vicinos iactans habet vndique prauos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit iactantia famam:
Nec sine re cupias tu nomen habere magistri.

Qui se putat aliquid scire, nondum scit quomodo oporteat scire.

Doctus ait, se scire nihil, se plurima narrat
Scire sed indoctus: scit prior, iste putat.

Item:

Futilis omnis homo est, persuasa turgidus arte:
Sic sapiens doctus plurima, scitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil est, aliquid qui se putat esse.
Est aliquid, quisquis se putat esse nihil.

Quid superbis terra & cinis?

Cum fax, cum limus, cum res vilissima simus.

Vnde

Vnde ſuperbimus? neſcimus quando perimus.

Item:

Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadauer humo.

Item:

Vnde ſuperbit homo, cuius conceptio culpa:
Naſci, pœna: labor, vita: neceſſe, mori?

Superbia vitium eſt rebus ſolemne ſecundis.

Cum bene pugnabis, cum cuncta ſubacta putabis,
Quæ magis infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Item:

Luxus opum, proles generoſa, ſcientia, forma,
Bis duo ſunt, quibus extollit quis ſe ſine norma.

Item:

Tu nimis extolli per prælia proſpera noli:
Regi namque poli ſunt omnia ſubdita ſoli.

Vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil eſt opus.

Non figat ſigna, qui laude facit benè digna.

Item:

Rumiferat de te tua non, ſed vox aliena.

Item:

Verbis non iacta te, ſed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis ſupplet.

Ars compenſabit, quod vis tibi parua negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur, Dia. vera docet, Rhet. verba colorat.
Muſ. canit, Ar. numerat, Geo. ponderat, Aſt. colit aſtra.

Aurora amica Muſis.

Surgere non ceſſes, cum Phœbus ſurgit ab ortu:
Mane bonis ſtudijs quilibet aptus erit.

Cur neſcire pudens prauè, quàm diſcere, malo?

Non pudor eſt quæri, quæ neſcis, ſiue doceri:

Qui

Qui scit, laudatur: qui nescit, vituperatur.

Doctrina à iuuentute amplectenda.

Artem scruteris, quamuis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, socie, redeuntem videro cùm te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quidúe bibisti,
Aut quid feciſti? sed quæram, Quid didiciſti?

Item:

Disce bonas artes, cum tempara dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulásque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo lusisse minus, plus didiciſſe velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus esses:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne malè tempus erat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Iure potest disci barbarus omnis homo.

Item:

In studio tria damna luo, si non bene disco:
Nummos consumo, modicum scio, tempora perdo.

Item:

Mens, sine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid sine doctrina vita est, nisi fœda latrina?

Item:

Scribere

Scribere, cantare discas, Latinaque fari:
Si pauper fueris, posteà diues eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Rarò dormiret: sed nocte dieque studeret.

Item:

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit vrbes,
Arte cadunt turres, arte leuatur onus:
Nam solet ars dominum sæpe iuuare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo remouere.

Ingenio, non libris inuitendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noueris arte:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raròque studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus leuitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,
Tantalus in medijs stat sitabundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsita ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo coniuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Disce bonas artes: alit omnis terra peritos:
Vnquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item:

Hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item:

Musas disce bonas: doctos fouet vndique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, seipsum docet.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Discere, si quæris, doceas, sic ipse doceris:
Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona secum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probo thesaurum docti, quam diuitis aurum.

Item:

Portatur leuitur ars, ergo disce libenter.

Item:

Res valet, ars præstat: sic res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit: nam sic sapientia crescit,
Crescit & augetur, si temporis vsus habetur:
Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Vnus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi iurè vocatus.

Item:

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDVITAS.

Assidua stilla saxum excauat.

Ars certos, vsus promptos, imitatio reddit.

Artifices aptos, tria concurrentia ſummos.

Item:

Aſſiduum ſtudijs ſe præbiat ille, Dearum.
Aurea qui ſperat tecta ſubire nouem.

Item:

Diſcere, quærere, ſæpè reſoluere ſit tibi cura:
Hæc tria ſunt via qua ſapientia fit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cauat lapidem, non vi, ſed ſæpè cadendo:
Sic homo fit doctus, non vi, ſed ſæpè legendo.

Item:

Lectio lecta ſemel, decies repetita placebit,
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria diſcipulum faciunt ſuperare magiſtrum.

Item:

Quære, recordare, tetine, lege, ſæpè relecta,
Sic omnes claues tibi dat ſapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, diſce vel ora,
Sic fac vt nulla ſine fructu tranſeat hora:
Sic ſit hora breuis, & labor ipſe leuis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat vna dies, quod totus denegat annus.

Succeſſiuè ſit motus.

Arbor per primum quæuis non corruit ictum.

Item:

Eſt arbor dura decies ferienda caſura.

Item:

Gutta pluit, ſic vnda fluit, ſic flumina creſcunt.

Pauca

Pauca scis, si discere vis, sic multa patescunt.

Item:

Post hunc nunc ruit hic pilus, & caluus fit homo sic.

Item:

Qui nescit partes, in vanum tendit ad artes.

Item:

Singula captentur, sic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Astronomia non spernenda.

Astra caue spernas, vitam qui ducis ab astris.

Astra regunt homines, sed regit astra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Duodecim signa cœlestia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, cancer, Leo, Virgo,
Libraq;, Scorpius, Arcitenés, Caper, Amphora, Pisces.

ASTVTIA.

Astu vincit homo cuncta creata solo.

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbiter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

Auari odiosi sunt omnibus.

Erras, si speres, quòd plus te diliget hæres
Sub terra positum, quàm tu me diligis ipsum.

Item:

Luxuriem fugito, simul & vitare memento
Crimen auaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Item:

Nunquam ſtat clarus, nec tutus diues auarus.

Auaritiæ ſemper aſſidue.

Ad ciſtam domina vadit ſæpiſſimè parca.

Cupidus magis damna afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona ſolus habere.

Item:

Qui binos vna lepores ſectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna reperitè ſubit.

Diues aut iniquus, aut iniqui hæres.

Cùm moritur diues, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, conſanguineus quoque gazam,
Vermes in tetra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quiſquis ditatur, rapidos miluos imitatur.

Lari ſacrificant auari.

Sic dat dona ſua, ſicut dat mella geniſta.

Nullus emptor difficilis bonum edit obſonium.

Caſeus eſt carus, ſic dixit præſul auarus,
Non inſcindatur, ſed profeſto teneatur.

Item:

Non obolus ſolus pingue parabit olus.

Semper auarus eget.

Aeſtimat eſſe parum ſibi, quicquid habet cor auarum.

Item:

Diues es vt Crœſus, ſed viuis pauper vt Irus.

Item:

Diues marceſcit, quanto plus copia creſcit.

Item:

Diues ſemper hiat, pars maior vt ſibi fiat.

Item:

Item:

Non est in mundo diues, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla dirari ratione potestis auari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes thesauri nunquam satiant cor auari.

Item:

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Item:

Orco siue mari mens æquiparatur auari.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cùm plenius accumulantur,
Non satient mentem semper maiora petentem.

Item:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygijs nec aqua fruitur, neque pomo:
Sic in diuitijs aret auarus homo.

Item:

Vult oculus nequam priùs impleri stomachus quàm.

Tenax requirit prodigum.

Aurum quod seruas, & quicquid auarus aceruas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Inijcies fisco, quicquid non vis dare Christo.

Item:

Non sibi, sed alijs, aries sua vellera portat:
Sic alijs cumulat diues auarus opes.

Item:

Prodigus est natus, de parco patre creatus.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & eius amori.

AVDACIA.

Audentes fortuna iuuat.

Qui plus exponit, plus lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cuius pondere labor.

Item:

Est durum clarè contra flumen natitare.

Item:

Exiguas in se vires alietus habendo,
Exiguas volucres depascit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item:

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Item:

Non tibi sume iugum, quod vis tua ferre recusat:
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si nescis iacere lapidem, demitte iacêre.

Item:

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia: si fragilis, humeris impone minora.

Item:

Vltra posse viri non vult Deus vlla requiri.

AVLA.

Aulæ summoperè vitandæ.

Retrd

Retrò ſedet ianuam, non inuitatus ad aulam.

Item:

Stabit poſt valuam, non inuitatus ad aulam.
Commoda ſi quæris, ne principibus ſocieris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item:

Regum ſollicita quicunque ſeneſcit in aula,
Aut fuit, aut ſemper poſtulat eſſe miſer.

Exeat aula qui volet eſſe probus.

Non mihi ſit ſeruus, medicus, propheta, ſacerdos.

Item:

Parens virtuti neſcit modò regibus vti.

Item:

Vita palatina dura eſt, animæque ruina.

BAPTISMVS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.

Induimur Chriſto, qui baptizamur in ipſo.

Item:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lauacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis,

Eſt nulli certum, cui pugna velit dare ſertum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.

Nulla fides pietáſque viris qui bella ſequuntur.

Non amat hic Ieſum, quí fert ad prælia geſum.

Nulla ſalus bello, pacem te poſtimus omnes.

Quid mihi cum bellis? ſeruit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aſpicere.

Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona,

Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cuique:
Cum dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans vt reddatur sibi, iustè decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, si munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Da tua, dum tua sunt: post mortem tunc tua non sunt.

Item:

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:
Munas dedecoras, inueniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim
Munera plus laudis, plúsque fauoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, si citò detur:
Sed si tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui cito dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit absque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, si vis habere mea.

Item

Item:

Debes parua dare, si vis maiora rogare.

Item:

Fac bene, seruitium quia non perit vndique gratum.

Item:

Officijs gratus sis, vt fias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult alijs, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdes tua mumera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facile quit homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CAECITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamuis varijs sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem adhibeas.

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foueam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALVM-

CALVMNIA ET INfamia.

A vicinis ac municipibus victorum ac municipum scelera prodi solent.

Est patriota meus, mea scandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, norrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini iurgia poscat.

Falsum probrum non permeniat vltrà aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante veteris?

Non est remedium aduersus sycophantæ morsum.

Affligit torror, grauis affligítque loquuntur.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item:

Dicitur absente me, quod non me præsidente.

Item:

Lingua citò lædit, sed læsio rarò recedit.

Item:

Os hostis rarò loquitur bona non sibi charo.

Item:

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vellem vt linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Excito

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, vno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur carè, quod vendetur preciosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.

Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casta placent superis.

Despice fœtorem Veneris, sectare pudorem.

Item:

Dilige munditiam super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quam vri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, læsa pudicitiæ est.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciua puella,
Martius in flore, carét horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.

Non omne est saluum, temerè quod mittis in aluum:
Quod tibi sit sanum videas, non quotidianum.

Acetum. vide infrà Cerusia Anguilla, vide infrà Caseus animalium viscera.

Egeritur

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, citò labitur ipse:
Est melius cerebrum gallinæ quàm relinquorum.

Item:

Illia porcorum bona sunt, mala sint relinquorum.

Anisum.

Copia dulcoris, anisi sit melioris:
Emendat visum, stomachum confortat anisum.

Aqua.

Potus aquæ sumptus comedenti incommoda præstat,
Hunc frigit stomachus, crudus & inde cibus.

Aues.

Nam auis est lentè, verrens torrenda repentè.

Item:

Sunt bona gallina, & capo, turtur, sturna, columba,
Quiscula, phasiades, merulæ, simul ortygometra,
Perdix, frigellúsque, otis, tremulúsque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, soluit sine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat sensum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior est caro, quæ magis ossibus hæret vbique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum sepis sunt medicinæ.

Item:

Est caro porcina sine vino peior ouina:
Si tribuis vina, tunc est cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt

Sunt nutritiua multum carnes vitulinæ.

Caseus.

Caseus allatus conuiuis est malè gratus.
Nam sua natura non signat fercula plura.

Item:

Caseus, anguilla, mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item:

Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.

Item:

Caseus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.

Item:

Caseus & cepæ veniunt ad prandia sæpè.

Item:

Caseus & panis sunt optima fercula sanis:
Si non sunt sani, tunc hunc non iungito pani.

Item:

Ignari Medici me dicunt esse nocium:
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Expertis reor esse ratum, quia commoditate
Languenti stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat aluus:
Si constipetur, terminet ille dapes.

Item:

Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madalene,
Non Iob, non Lazarus, caseus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorum.

Item:

De cepis Medici non consentire videntur.
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:
Phlegmaticis verò multùm putat esse salubreis.

Non

Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulchrúmque creare colorem

Ceraſa.

Si ceraſum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hunc melior toto corpore ſanguis ineſt.

Ceruiſia.

Craſſos humores nutrit ceruiſia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generátque cruorem,
Prouocat vrinam, ventrem quoque mollit, & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acetum,
Frigidat, emacerátq;, melanch. dat, ſperma minorat,
Siccos infeſtat neruos, & pinguia ſiccat.

Item:

Non acidum ſapiat ceruiſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis ſatis, ac veterata:
De qua potetur, ſtomachus non inde grauetur.

Cibi benè nutrientes.

Nutrit triticum & impinguat, lac, caſeus, infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu iucundior, oua
Sorbilia, & ficus maturæ, vnæq; recentes.

Item:

Oua recentia, vina rubentia, pinguia iura,
Cum ſimila pura, naturæ ſunt valitura.

Cibi infirmis noxij.

Perſica, poma, pyra, & lac, caſeus, & caro ſalſa,
Et caro ceruina, & leporina, bouina, caprina,
Atra hæc bile nocent, ſúntque infirmis inimica.

Condimentum.

Saluia, ſal, vinum, piper, allia, petroſelinum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtio falſa.

Crocus.

Confortare

Confortare crocum dixerunt exhilerando,
Artus defectos reficitq́; hepar reparárque.

Item:

Crocus assumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, prauum purgátque cruorem.

Fœniculum.

Semen fœniculi pellit spiracula culi.

Fungi.

Vsu fungorum caueas ne decipiaris:
Nam sunt mortiferi, vitiorum súntque datiui.

Halec.

Halec assatum Thuringis est bené gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Lac.

Lac *phthisicôis* sanum caprinum, póstque cameli,
Ac nutritiuum plus omnibus est asininum,
Plus nutritiuum vaccinum sit, quoque ouinum,
Adsit si febris, caput & doleat, fugiendum est.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atque venenum,
Et purgat stomachum, lumen quoque reddit acutum.

Mespila.

Multiplicant mictum, ventrem dant mespila strictum:
Mespila dura placent, sed mollia sunt meliora.

Muscatum.

Humorem pellit muscatum sæpe comestum,
Alleuat pectus, cor, & præcordia pellit.

Mustum.

Impedit vrinam mustum, soluit citò ventrem:
Hepatis *emphraxin*, splenis generat lapidémque.

Item:

Prouocat vrinam mustum, citò soluit, & inflat.

Nuces.

Post pisces nux sit, post carnes caseus adsit.

Item:

Vnica nux prodest, nocet altera, tertia mors est.

Ouum.

Post ouum molle, bonum haustum tibi tolle:
Post durum bibe bis, sic longo tempore viuis.

Item:

Regula presbyteri iubet hoc pro lege teneri,
Quòd bona sint oua, candida, longa, noua.

Item:

Singula est oua pocula sume noua.

Item:

Si sumas ouum, molle sit atque nouum.

Panis.

Panis non calidus, nec nimis sit inueteratus:
Sed fermentatusq;, oculatus, & bene coctus,
Et falsus modicè, & granis validis electus.
Non comedas chrustam, cholerâ quia gignit adustâ.

Item:

Quando deest panis, tunc est cibus omnis inanis.

Persica.

Persica cum musto vobis datur ordine iusto
Sumere, sic est mos nucibus sociando racemos.

Piper.

Quod piper est nigrum, non est dissoluere pigrum,
Phlegmata purgabit, concoctricémque iuuabit:
Leucopiper stomacho prodest, tussíque dolorique
Vtile, præueniet motum febrísque rigorem.

Pisa.

Pisum laudandum nunc sumpsimus ac reprobandum:
Est inflatiuum cum pellibus atque nociuum:
Pellibus ablatis, est bona pisa satis.

Pisces.

Pisces.

Sint cocti vino pisces cum petroselino.
Si pisces molles sunt, magno corpore tolles:
Si pisces duri, parui sunt plus valituri.

Porrum.

Reddit fœcundas mansum persæpe puellas.
Manantémque potes naris retinere cruorem,
Vngas si nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida sunt, laxant, multùm prosunt tibi pruna.

Pulmentum.

Esto pulmentum, quia non est læsio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux est medicina veneno.

Item:

Aegrotare potes, nisi vinum post pyra potes.

Item:

Cruda grauant stomachum, releuant pyra cocta grauatum.

Item:

Cum coquis, antidotum pyra sunt: sed cruda, venenũ.

Item:

Dum pyra manducas, pro consuetudine ducas,
Vt citius potes, quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virus:
Si pyra sunt virus, sit maledicta pyrus.

Item:

Post pyra da potum, post pomum vade cacatum.

Rapæ.

Rapa iuuat stomachum, nouit producere ventum,
Prouocat vrinam, præstátque in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torsio sic generatur.

Sal.

Deſiccat humidum ſal, non ſapidúmque ſaporat,
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè inſipidúmque ſaporat,
Non ſapit eſca probè, quæ datur abſque ſale.

Item:

Vrunt res ſalſæ viſum, ſemenque minorant,
Et generant ſcabiem, pruritum, ſiue vigorem.

Serum.

Incidítque, lauat, penetrat, mundat quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum calidúmque ſinapi,
Dat lachrymas, purgátque caput, tollítque venenum.

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi commoda plurima: primùm
Confortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos euacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, leuat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item:

Dum ſaltant atomi, patent excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores.
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formoſa, & fragrantia, frigida, friſca.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,

Venter

Venter ſtipatur, vox limpida turbificatur.

Item:

Vinum lymphatum dulceſcit, lædere neſcit.

Item:

Vinum Rhenenſe decus eſt & gloria menſæ.

Item:

Vinum ſit clarúmque, vetus, ſubtile, maturum,
Ac benè dilutum, ſaliens, moderamine ſumptum.

Item:

Vina probantur odore, ſapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Viſum: quod minus eſt implet, minuit quod abundat.

Vuæ. vide ſuprà Perſica.

Vuæ paſſæ.

Paſſula non ſpleni, tuſſi valet, eſt bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Mutua defenſio tutiſſima.

Palmæ quando lauant mutuò, ſe mutuò mundant.

Item:

Vtraque mundatur, dum palma palma lauatur.

Paruis diues concordia rebus.

Si concordemus, ſatis omnibus eſt quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celenda confeſſio, nec reſeranda.

Qui peccatum fatetur, eſt innocens.

Crimina ne celes, magna eſt medicina fateri.

CONIECTVRA.

Nidus teſtatnr, ibi qualis auis dominatur.

De fructu arbor cognoſcitur.

Affectus mentis operum patet experimentis.

Item:

Arbor vt ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur auis.

Nequam per verba, per odorem noscitur herba.

Protinus apparet, quæ plantæ
frugiferæ futuræ.

Curuum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Vrit maturè, quæ vult vrtica manere.

Vultus proditor animi.

Caluo virtutes variæ sunt atque salutes.
Est sapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cauit, quotquot natura notauit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris, quo fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item:

Distorum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, quales intrinsecus estis,

Item:

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item:

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item:

Item:

Noſcitur ad naſum mulier que vendit omaſum.

Item:

Per rubram barbam, debes cognoſcere nequam.
Multi non rubram, ſed habeat cum crimine nigram.

Item:

Rarò breues humiles vidi, longos ſapientes,
Albos audaces, rufóque colore fideles.

Item:

Si non vis falli, fugias conſortia calui.

Item:

Si quæras ſocium, nunquam iungas tibi luſcum:
Rarò namque vident lumina luſca fidem.

Item:

Vultu ſæpe tacens ſigna loquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conſcientia mille teſtis.

Scandala me verè calidum rubrúmque dedêre.

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus aheneus eſto, nil conſcive ſibi.

Qui ſibi nil conſcit, ſecura mente quieſcit.

Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius.

Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, peioráque verſant.

Item:

Heu miſerum, quid agam? porto ſub pectore plagam,
Tanquam ſi portem ſub eodem pectore mortem.

CONSENSVS.

Faciens & conſentiens eidem pœnæ obnoxij.

Pœnam consimilem clauus fert atque foramen.

Item:

Si quis delinquit, vt Paulus Apostolus inquit,
Qui consentit ei, sit reus ipse rei.

CONSILIVM.

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile iuuenili præstat.

Vtere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capit.

Si breue consilium, dicitur esse bonum:

Multi pacifici sint tibi, & consiliarius vnus de mille:

Auxilio multi sint, concilio tibi pauci.

Res sacra consultor.

Consilio factum, non pœnitet esse peractum.

Item:

Vtere consilijs, vt sæpius inde iuueris.

CONSORTIVM.

Claudi vicinus subclaudicare disces.

Ad mala facta malus socius socium trahit: & sic
Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus.

Item:

Dum spectant oculi læsos, læduntur & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conuersatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos deuita, quos infamat mala vita,

Item:

Per prauum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui iuxta claudos habitat, subclaudicat idem:
Admixtúsque malis, dicitur esse malus.

Item:

Rebus in humanis tria sunt peiora venenis:
Peruersus socius, mala fœmina, falsus amicus.

Item:

Si sanctos sequeris, sanctus sic efficieris:
Sed peruerteris, si peruersus socieris.

Item:

Sordibus implicitos prauósque cauebis amicos:
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi sæpe sodali.

Paulum fermenti totam formentat massam.

Hoc scio pro certò, quando cum stercore certo.
Vinco seu vincor, semper ego malucor.

Item:

Læditur à stimulo, quicunque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat, pix calefacta.

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit sibi iunctum.

Item:

Vnica praua pecus, inficit omne pecus.

Simile simili gaudet.

Cognitus in parte, fit per socium vir apertè.

Item:

Noscitur ex comite, qui non cognoscitur ex se.

Societas leonina. Vide Dominum.

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non bene luduntur: quia seria sæpe sequuntur.

Item:

Non bonus est socius, qui comedit omnia solus.

CONSVETVDO.

Ab assuetis non fit passio.

Læditur in clune vir rarò solens equitare.

Item:

Natis scintilla fabrorum non nocet vlla.

Difficile est assueta derelinquere.

Cattus de caseo tardè depellitur eso.

Item:

Consuetudo potens natura fortior ipsa est.

Item:

Fallere qui didicit, fallere semper amat.

Item:

Ire catenatus nescit canis inueteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult: pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Item:

Quod puer assuescit, leuiter demittere nescit.

Lex est & regio.

Fœmina casta, securis acuta, cliénsque fidelis,
Hæc tria Parthisijs nunquam vel rarò videbis.

Item:

Garrulus est Sueuus, malus Hæreticúsque Hispanus,
Bauarus incæstat, Francus per numina iurat,
Omnis hypocrisat Misnensis, Saxóque porat,
Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani possunt cunctos tolerare labores:
Qvtinam possent sic tolerare sitim.

Item:

Halec

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curra tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parrhisius locus egregius, mala gens, bona villa:
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano viuito more:
Si fueris alibi, viuito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes
Est fas & pietas, dum longa superuenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Item:

Te seruare decet mores, illámque loquelam,
Eius telluris, incola cuius eris.

Item:

Vita, genus, linguæ variæ, variant regiones;
Vna nequit cunctus regula distinguere mores.

Item:

Vestphálicus vir catholicas, nullus amicus,
Dum tibi dicit Aue, sicut ab hoste caue.

CONTEMPTVS ET VILITAS.

Etiam capillus vnus.

Nullus tam prauus saccus, quin sit prece dignus.

Item:

Quamuis sint modica, prosunt tamen omnia lucra.

Ex granis acerus.

Multa iuuant collecta simul: nam plurimus amnem

Riuulus

Riuulus exiſtens gignit, ſcintilláque flammam.

Item:

Multa ſimul modica, magnum faciunt cumulata.

Fruſtrà nihil.

Nil eſt tam prauum, quod ad vllum non valet vſum.

Item:

Tam malè nil cuſum, quod nullum proſit ad vſum.

Melius il quam nil.

Gobio dum cápitur, tunc piſcis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, ſed dimidius valet vllus.

Item:

Plus valet il quàm nil: ſit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego noui, plus teſta pars valet oui.

Merx vltronia putet.

Dicitur oblatum fore ſeruitium malè gratum.

Neminem præ te contemnat.

Parua neçat morſu ſpatioſum vipera taurum,
A cane non magno ſæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui ſumma potes, ne deſpice parua potentem:
Nam prodeſſe poteſt, ſi quis obeſſe nequit.

Non curat teſtudo muſcas.

Si non morderis, cane quid latrante veteris?

Item:

Si te contemnunt homines, & friuola dicunt,
Nil contra riſus debes, quàm dicere, Miſus.

Qui parvum contemnit, indignus eſt magno.

Carnibus eſt dignus, qui bene mandit olus.

Item:

Dignus erit magno, qui parua capit iubilando.

Item

Item:

Paruum seruabis, donec maiora parabis.

Rusticanum oratorem ne contempseris.

Non contemnatur, quisquis bene consiliatur.

Item:

Non sit neglecta serui sententia recta.

Item:

Sæpe etiam stultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum arida testa bonum.

CONVIVIVM.

Consecratio mensæ.

In mensa residens, & panem non bene dicens,
Ille sedet quasi sus, & surgit sicut asellus.
Alma Dei dextra benedicat prandia nostra.

Item:

Escas presentes benedic Deus & comedentes,
Potum seruorum benedic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & vnus.

Item:

Hic cibus & potus à Christo sit benedictus.

Item:

Nos conuiuantes benedic Deus, & epulantes,
Vt laudem referant, & semper te benedicant.

Item:

Per te rex Christe, benedictus sit cibus iste.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi sit rex Christe creator,
Qui nos pauisti potu, dapibus satiasti.

Mores mensæ.

Absint à mensa, detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia sumatur potus & esca.

Item:

Absint offensæ, cum fit celebratio mensæ.

Item:

Item:

Baltea laxabis, ad mensam quando meabis,
Ne sedeas mœstè, nec dissoluas inhonestè.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo, potare caueto.

Item:

In vasis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculósque fluentes.

Item:

Dum conuiuaris, caueas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis, immerge labra modestè:
Qui propè fert nasum, potum non sumit honestè.

Item:

Qua prandes hora, cultrum malè mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam vetitam nouerit esse sibi.

Item:

Sal primò poni debet, primóque reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CVRA.

Cor ne edito.

Animis animum curis procul exime: nutu
Fiunt & veniunt omnia námque Dei.

Item:

Cura facit canos, quamuis homo non habet annos.

Item:

Mox erit antiquus curarum semper amicus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens rarò gaudia voluens,
Hæc tria consumunt corpora sine breui.

CVRIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Vnum sed melius voluere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui bonos vna lepores sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Hic digitos maculat, qui cuncta fotamina tentat.

Nodum in scirpo quærere.

Si cœlum caderet, stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos:

Ad secreta poli, curas extendere noli.

Item:

Scire rudes quærunt, quod docti non docuerunt.

CVRSVS.

Currens lassatur, quò præcurræns agitatur.

CVSTODIA.

Pax ibi seruatur, custodia quo dominatur.

DAMNVM.

Vexatio dat intellectum.

Nescit homo verè quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITVM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor huic præstat, qui soluere debita curat.

Item:

Debita solue citò, ne damnum detur amico:
Si citò non soluis, te sponte crimine voluis:
Soluere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item:

Item:

Expectans longè, non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes, ridendo ſoluere debes.

DEVS.

Creator per creaturas cognoſcendus.

Emicat ex ipſis diuina potentia rebus:
Et leuis eſt cæſpes, qui probet eſſe Deum.

Item:

Floribus è medijs ſpirat diuina poteſtas:
Qua paſcente, leuis pabula paſſer habet.

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item:

Vel mihi planta ſuis Numen demonſtrat ab herbis,
Præſentémque refert vna vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si deus eſt, ſi cuncta tenet, ſi cuncta creauit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amauit:
Quærit adorari, non ſibi dona dari.

Deus vbique eſt.

Enter, præſenter Deus eſt, & vbique potenter.

Item:

Omnem habitum mundi totus Deus implet, & ambit,
Quem templo cordis mens pia ſemper habet.

Item:

Stans Deus hîc & ibi, regnat vtrinque ſibi.

Dei prædeſtinatio.

Simpliciter Dominus electos ſemper amauit,
Odiuit reprobos, niſi quantum ſunt opus eius.

Dei prouidentia.

Nulla creatura fuerat, ſed cuncta futura:

Omnia

Omnia mente Dei poterant prius illa teneri,
Eius & obſequijs quaſi facta potenter haberi:
Quippe Deo præſens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,
Creſcere vel minui, maiórue minórue putari,
Nec magis eſt locuples, plúſue minúſue potens.
Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præſtant,
Hinc igitur reſtat, quia temporibus prior extat.
Principium ſine fine Deus, lux prima deorum,
Eius ad imperium ſæcula ſunt & erunt.

(Deo nihil occultum.)

Quàm vetus eſt Luna, ſcit cuncta creans Deus vnà.

(Dominus dedit, Dominus abſtulit.)

Dat Deus, & reſcipit ſæpè, quod ipſe dedit.

Item:

Deſtruit & rodit ſors omnia, quæ Deus edit.

(Ex Deo omnia, & per illum, & in illum.)

Auro quid melius? Iaſpis: quid Iaſpide? Virtus:
Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item:

Cuncta poteſt facere Deus omnipotens, ſcio verè.

Item:

Eſt ſuper omne Deus, Rex Dominúſque meus.

Item:

Factum factori ſummo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Vtque carent numeris fulgentia ſydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta ſigna Dei.

(Multa moris oportes, quibus Deum fallas.

Fallere mortalem, res eſt tenuiſſima, viſum:
Lumina quis fallet ſemper aperta Dei:

Item:

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne superbum:
Ah miser, hunc qui se fallere posse putat.

Serò Iupiter diphteram inspexit. vide Peccatum.

Scit conniuere Deus, ergo Deum reuerere.

(*Si Deus nobiscum, quis contra nos?*)

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus est, promissa fideliter implet:
Credite, desertos non sinit esse suos.

(*Sine ope deuina nihil valemus.*)

Absque Deo facta sua qui disponere curat,
Huius amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus efficit & sapientes.

Item:

Ex ope cœlesti fit, si quid habetur honesti:
Et venit à superis, vt agas benè vel mediteris.

Item:

Frustrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Prouidet & tribuit Deus & labor omnia nobis:
Proficit absque Deo nullus in orbe labor.

Item:

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Timor Dei initium sapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
Cur spectante Deo non magis ille rubet.

Item:

In studijs toto Dominum cole pectore Christum,
Is parui merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis, peragendis siue peractis,

Debe

Debet proponi Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratrisque salutem
Respice: de fructu viderit ipse Deus.

Virtò Deus suppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piscículis quoque binis,
Manus diuina satiauit millia quina.

Item:

Nullus censetur pauper nec egenus habetur,
Quin citò dicitur, Deus huic si propitietur.

CHRISTVS.

E templo gentes Christus percussit ementes.
Morbus, signa, cibus, blasphemia, dogma, fuêre
Causæ cur Dominum turba secuta fuit.
Prima domus Christi, fuit aluus virginis almæ,
Altera præsepe, crux tertia, quarta sepulchrum.

Christus est via, veritas & vita.

Est Christus lignum vitæ de virgine nascens,
Nos verbis, nos exemplis, nos nectare pascens.

Item:

Filius ipse Dei spes nostræ progenici,
Auctor honestatis, fons perpetuæ bonitatis.

Item:

Qui moritur Christo, viuit: qui viuus in illo est,
Non moritur: non est mors vbi Christus adest.

Item:

Tu via, vita, salus, Iesu: credamus (Iesu)
Fas, quòd tu nobis sis via, vita, salus.

Item:

Vita labor nostra est: releuas tu Christe laborem:
In te fit noster, vita beata, labor.

Christus excitatus est propter iustificationem nostrum.

Nobis surrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Christe tuus, tua mors, sunt omnia nostra:
Et nostrum est, cœli templa quòd alta subis.

Christus morte sua mortem abolevit.

Aspice serui Dei, sic me posuere Iudæi:
Aspice deuote, quoniam sic pendeo pro te:
Vt viuas, morior: non est dilectio maior:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Est pugil fortis, qui frangit vincula mortis:

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera sæui
Christus enim victor sceptra paterna tenet.

Item:

Mors tua, Christe, mihi vita est, victoria, regnum:
Labe mea morior, sanguine viuo tuo.

Item:

Nil Isaac patitur, aries fit victima Christo:
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Christe tulisti:
Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Christi saluamur, non operibus.

Christus, confessum, licet omni crimine pressum,
In quauis hora suscipit absque mora.

Item:

Nemo petit cœlum, nisi per te Christe redemptus:
A te vera salus, non aliunde venit.

Item:

Nudus vt in mundum veni, sic nudus abibo:
Vulneribus Christus sit medicina meis.

Item:

So

Sola diuina saluandus sum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virus sola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Christo omnis thesauri sapientiæ reconditi.

Hoc est nescire, sine Christo plurima scire.

Item:

Quæ pietate caret, non est doctrina putanda:
Et Christum ignorans belua totus homo est.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caspar fert myrrham, thus Melchior, Balthasar aurũ.

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Christi, si Christus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Christum omnes viuificabuntur.

Adam primus homo damnauit sæcula pomo:
Abstulit at damnum filius ipse Dei.

Item:

Arbore sub qua-	dictauit clericus A-	dam.
Quod primus A-	peccauit in arbore qua-	
Sed postremus A-	natus de virgine qua-	
Damna prioris A-	reparauit in arbore qua-	
Si non primus A-	peccasset in arbore qua-	
Nõ postremus A-	moreretur in arbore qua-	

Verbum caro factum est.

Christus homo, Deus est, idé Deus, est homo Christus.
Si Deus est & homo, vult atque potest misereri.
Quod velit, hoc homini confero: posse, Deo.

Item:

Christus verus homo, verus Deus est crucifixus:
Sed caro non Deitas, hostia mortis erat.

Item:

Non pater, aut flatus, sed filius est homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, iurè refecit.

Item:

Sum quod erã, nec erã quod fum, nunc dicor verunq;

SPIRITVS SANCTVS.

Corpus vestrum templum est habitantis in vobis Spiritus Sancti.

Quàm fælix anima est, in qua sibi ponere sedem
Dignatur summi Spiritus ipse Dei!

Item:

Qui nectit fraudes, æstúque libidinis ardet,
Ille nequit templum Flaminis esse sacri.

TRINITAS.

Pater, filius, & Spiritus Sanctus, vnus Deus in tribus personis.

Est Pater, est natus Deus, est & Spiritus almus,
Sol tibi splendorem semper parit atque calorem,
Sol, calor, & splendor sed simul esse solent:
Tres quoque personæ sic sunt Deitate sub vna.

Item:

Nix, glacies, & aqua, tria nomina, res tamen vna:
Sic in personis trinus, Deus est tamen vnus.

Item:

Omnia qui verbo motum spirante creauit,
Omnia nunc patrio seruat amore Deus.

DIABOLVS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipse crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Dæmon lucratur à quo Deus spoliatur.

Item:

Lucifer ipse Deo similis fieri meditatus,
Mox quasi peccator pro crimine præcipitatus:

Quippe

Quippe Deo similis non erat esse datus.

Satanas transfiguratur in angelum lucis.

Angelico lucet sæpe colore Satan.

Item:

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum,
Nititur vt longum sibi circumponat amictum.

Item:

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos destinat ire suos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipse venire.

DIFFERENTIALES.

Accuso, incuso.

Incuso dominos, accuso sæpe minores.

Acies, acumen.

Est acies belli, sed acumen sit tibi cultri.

Item:

Est acies oculi, ferri, bellique caterua.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus, & acus eris.

Puncta pungit acus, gallinis spargitur acus.

Adeps, arvina, pinguedo.

Intus adeps, arvina foris, pinguedóque quævis.

Aeger, ægrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus:
Aeger langvescit, mentis vitium quia crescit.

Aequor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, esse fretum: mare dicas, cum sit amarum:
Pontus, ponte caret: sed ab æquo, dicitur æquor.

Aequus, æquus.

Miles pungit equum, sed iudex iudicat æquum.

Item:

Non est dignus equo, cui charior est equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur vrbs Alba, vestitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat, est volucris: ales; si gesseret alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, altercantúrque sophistæ.

Alumnus.

Est & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Aluus, venter, uterus.

Venter consumit, vterus parit, egerit aluus.

Amita, auunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, patris fratres: amitæque sorores:
Frater, auunculus est: soror est matertera matris.

Amurca, fæx.

Fæx vini tibi sit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Est dubius anceps, volucrem sed decipit auceps.

Anus, ms: annus, s.

Forma senilis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: epenthesis, syncope.

Syncopa de medio tollit, quod epenthesis auget:
Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem: ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Est hara porcorum, sed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx nutrit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

Hæc amat, hic ſplendet, hic vrit, & vritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, creſcit arundo.

As.

As obolus, pondus, as eſt poſſeſſio tota.

Aſilus, aſylum.

Turbat aſilus apes, miſeris ſuccurrit aſylum.

Aſſenſus, conſenſus.

Aſſenſum verbis, conſenſum dic fore factis.

Auarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus eſt, animi vitio retinenda profundens:
Largus, qui ſumptus facit ex ratione libenter.
Parcus, qui retinet quicquid non poſtulat vſus:
Nam retinet cupidè, quod res depoſcit, auarus.

Aura.

Aëra, ſplendorem, ventum ſimul atque fauorem,
Quatuor hæc aura ſignificare ſolet.

Baſium, oſculum, ſuauium.

Baſia coniugibus, ſed oſcula dantur amicis,
Suauia laſciuis miſcentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Milites eſt bellum fortis pugiliſque duellum,
Pugnáque virorum, ſed prælia dic mulierum.

Cælo, celo.

Qui ſculpit, cælat: ſeruans abſcondita, celat.

Cæſaries, coma crinis, iuba.

Eſt coma quadrupedis, colubri iuba ſiue leonis,
Cæſaries hominis, crinis propriè mulieris.

Calx.

Pars pedis eſt hic calx, combuſtus calculus hæc calx.

Camera thalamus.

Sit thalamus ſponſi, cameram dic eſſe ſcholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in aſtris.

Capiſtrum, frænum.

De ferro frænum, conſtat de ſune capiſtrum.

Carbo, pruna.

Dum caler, eſt pruna: carbo, dum deficit ignis.

Caſſis, is: caſſis, idis.

Fallit aues caſſis, munit caput ænea caſſis.

Item:

Hæc caſſis, galea: hic caſſis, rete vocatur.

Caulis, caula.

Dic caules olera, dicuntur ouilia caulæ.

Cerno, conſidero.

Corporeis oculis cerno, conſidero mente.

Cetus, cœtus.

Eſt piſcis cetus, populi collectio cœtus.

Cetus, ti, piſcis: cœtus, tus, conſcio plebis.

Cingula, cingulum.

Cingula ſunt hominum, cingula ſtringit equum.

Claritas claritudo.

Claritas ſplendoris, claritudo nobilitatis.

Claua, clauis, clauus.

Claua ferit, clauis aperit, clauus duo iungit,
Induo te clauio, rege clau, percute claua.

Cochlea.

Dic cochleam, turris ſcalam, teſtámque limacis.

Cœno, iento.

Ientamus manè, cænamus veſpere facto.

Capi.

Cœpi, memini, noui, odi.

Bis duo sunt, odi, noui, cœpi, meminíque,
Quæ retinent sensum præsentis præteritíque.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes coniungit amor, socios Labor vnus,
Missio collegas ad eundem copulat actum,
Ast eadem comites venit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida cólum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè sed cominus ad propè spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit alio.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor sponte, fateor mea facta coactè.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consultus.

Consultor poscit, quod consultus bene noscit.

Consummo, consumo.

Consummare volo mea, sed consúmere nolo.

Conuentus, conuenticulum.

Est monachorum conuentus vel monacharum,
Sed conuenticulum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, clerique corona, poetæ
Laurea, rex gestat diadema vel induperatur.

Coruſco, mico, radio.

Sol radiat, mucrònque micat, fulgórque coruscat.

Creo, screo.

Iactans sputa screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est à corpore fusus.

Crux.

Crux est tormentum, crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

Accumbens dormit, discumbens fercula sumit,
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus succumbere fertur.
Qui cubat, ille iacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, malè sanus eo cubatum.

Cuculus, cuculli.

In syluis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens, discedit ab vrbe recedens.

Décoro, decôro.

Quem veneror, decoro: quem pulchrũ reddo, decôro.

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies faciendа.
Sit tibi peccatum, facies si non faciendа.

Dij, di.

Scribe dij, lege di, si vis vrbanus haberi.

Diues, fœlix.

Vir diues propriè, cui res succedit abundè:
Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Edico,

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinea.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, diuitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax vrit, faux quoque mandit.

Falx, fas fax, faux.

Faux est, fásque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i: fœdus eris.

Sordidus est fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps feri, pexque pilorum.

Item:

Forfice fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis sit.

Item:

Frons frõtis caput est, frons frondis in arbore crescit.

Fungor, fruor, potior, vescor, vtor.

Diuinis fruimur, mundanis vescimur escis.
Vescimur & potu, fungimur officio.
Vtimur vtilibus, exoptatisque potimur.

Fugio, fugo.

Audacem fugio, sed timidúmque fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, sydus fulget, candelâque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, furfur.

Fur simplex latro est, geminatum fit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro se fert obuius vltrò.

Item:

Fur non est latro, quia tempore fur rapit atro.
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea galea.

Miles habet galeam, sed habet pirata galæam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus est ituentum, peregrinantúmque galerus,
Præsulum est mitra, sit nobilúmque tiara.

Gallus.

Gallus auis, populus, fluuius, Bacchique sacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina sola parit, generat vir, gignit vterque.

Gestio, gesto.

Gestio, dum cupio: gesto, dum pondera porto.

Glans.

Funda iacit glandes, nascuntur in arbore glandes.

Glis,

Glis, tis: glis, ſſis: glis, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia ſit Chriſto, grates referamus amico.

Hoſpes.

Eſt qui ſuſcipitur, & qui me ſuſcipit hoſpes.

Hoſtia, victima.

Victima pro victus, datur hoſtia pro ſuperandis.

Humus, ſolum, tellus, terra.

Humor humum reddit, terram teret vſus aratri.
Eſtq; ſolum ſolidum, tellus ſe tollit in altum.

Iacto.

Qui iacit, hic iactat: qui laudat ſe, quoque iactat.

Iam.

Iam præſens, iam præteritum, die iámque futurum.

Imber, nimbus, pluuia.

Dum pluit, eſt pluuia: nimbus, dum nubibus hæret.
Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, necnon inuoluere ſignat.

Iudex, ſequeſter.

Dicitur in cauſis iudex, in lire ſequeſter.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, ſed labia ſunt mulierem.

Lacteo, lacto.

Lacteo, lac fugo: lacto, lac præbeo nato.

Lar.

Lar caſa, lar domus, lar ignis, lárque foramen.
Lar proprium nomen, genitiuus ſit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, mare nauta, libróſque
Clericus, æquiuocè ſingula quiſque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens

Lens animal, lendis: lens pro legumine lentis.

Item:

Lens lendis capiti, lens lentis conuenit ori.

Item:

Lens mordit per d, mordetur si capeat t.

Lepus, lepor.

In syluis léporem, in verbis quære lepôrem:
Nam lepus est animal, lepor est facundia fandi.

Libens, libo, libum.

Liba libens libo, libando libentius ibo.

Liber, beri: liber, bri.

Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:
Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.

Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.

Margo tenet frontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, vrina.

Vrinas hominum, sed lotia dic asinorum.

Luo.

Aere luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Lustrum.

Lustra cubile feræ, quinquennia lustra fuere,
Lustrum circuitus spatium, purgatio, sylua.

Luteus.

Vas luteum fragile, toga lutea tegmen herile.

Magister, minister.

A maiore statu nomen traxere magistri,
A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.

In rare triste malum, cum frangit nauita malum.

Mamilla, mamma, vber.

Mamillas vir habet, pecus vbera, fœmina mammas.

Manser,

Manſer, nothus, ſpurius.

Natus adulterio nothus, manſer meretrice,
De concubina ſpurius eſſe ſolet.

Mentiri nugari.

Tunc homo nugatur, cum falſa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, ſibi diſcors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus eſt data merces.

Mola, moles.

Non leuitate molæ, ſed aquæ currit rota mole.

Muſſo.

Muſſat qui dubitat, muſſat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, ſed mutuor accipiendo.

Nervus.

Neruo torqueris, in cippo quando teneris:
Membráque firmantur neruis, quibus oſſa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinques noxa vocatur.

Nunquam, nuſquam.

Ad tempus nunquam, ſed pertinet ad loca nuſquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus eſt maculatus.

Opis, opes.

Quærit pauper opem, quærit auarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus eſt ſine patre.

Os, ris: or, ſis.

Deuorat os oris, quicquid lucratur os oſſis.

Pabulum, paſcuum.

Pabula ſunt hominis, ſed paſcua dic animalis.

Palma.

Palma manus, palma est arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manu tractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantaui: popegi, dum fœdus iniui:
Dum quid coniunxi, possum benè dicere pegi.

Parens.

Non sum prole parens, non sum nisi pareo parens.

Pareo, pario, paro.

Pareo præceptis, paro mensam, patio prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic esse patentes.

Pater.

Est pater hic cura, pater est alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adsit viuis, requies æterda sepultis.

Pecus.

Est pecus hoc quod erat, pecus hæc quæ non iuga portat.

Pendeo, pendo.

Pendeo suspensus, pendo dum subleuo pondus.

Item:

Pendere vult iustus: non vult pendêre malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, sed pignus in e vadiatum.

Plagæ.

Vulnera sunt plagæ, regio plaga, sit plaga rete.

Populus.

Populus est arbor, populus colectio plebis.

Posse potestas.

Da poteſtatem Domino, ſed poſſe cuiuis.

Proceres, procerus.

Eſt procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, ætatémque puella.

Quia, ſi, vt.

Scito quòd Vt modus eſt, Si conditio, Quia cauſa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque ſolis.

Regia, regio.

Eſt regio, terra: ſed regia, manſio regum.

Regulus.

Regulus eſt ſerpens, auis, & rex parùulus omnis.

Robur.

Nemo poteſt longè robur ſine robore ferre.

Ruſticus, villicus.

Ruſticus à rure, quoniam rus eſt ſibi curæ:
Villicus à villa, quia res diſponit in illa.

Sal.

Sal doctum reddit, ſal condit, ſal reprehendit.

Satio, ſaturo.

Vno me ſatio, ſaturant me fercula multa.

Securis, ſecurus.

Non ſunt ſecuri, qui dant ſua colla ſecuri.

Sepio, vallo.

Vallamus propriè caſtrum, ſepimus ouile.

Sera, ſerus.

Fur, obſtante ſera, non furta facit, niſi ſera.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic eſſe ſerenum.

Socer, ſocrus.

Eſt ſocer vxoris genitor, ſocrúſque genitrix.

Tela, telum.

Est panni tela, dicuntur spicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, remouet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oues, sed tundimus herbas.

Vas, dis: vas, sis.

Vas vadis est obses, vas vasis sit tibi capsa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio sine nummis.

Virtus, vis.

Corpus habet vires, animis est insita virtus:
Vis in vtroque viget, vis ratione caret.

Visito, viso.

Visitat infirmum, sed amicus visit amicum.

DISCORDIA.

Odium, & rixa.

Est longum bellum non non, est estq; duellum.

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

Chari rixantur, per se quoque pernicantur.

Item:

Ita perit subito, quam mouit amicus amico.

Contentiones fugiendæ.

Certamen, lites, rixas & iurgia vites.

Item:

Laudo quod vites fili charissime, lites.

Item:

Lis odium gignit, charos concordia stringit.

Item:

Lites præteritæ facilè fiunt renouatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum æmulatione.

Inter germanos maior substantia lites.

Sæpè mouet, remanent tamen sine turbine mites.

Item:

Semper deuites cum charo quærere lites.

De asini vmbra rixari.

Pro modico, chari, nolite cani similari.

Item:

Quisquis rixatur modico, vilis reputatur.

Discordia dilabuntur res maximæ.

Gaudent prædones, dum discordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum spargimus ipsum.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item:

Nil odio peius, fugit omne bonum locus eius.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpè solent boni rectos peruertere sensus.

Item:

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA STVDIA.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò viuat.

Item:

Multum deliro, si cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac sine dote fuit.

Non omnia possumus omnes.

Aptetur reliquo, qui non est aptus in vno.

Item:

Consilio pollet, cui vim natura negauit:
Ingenio redimi corpora parua solent.

Item:

Diuersis diuersa valent medicamina morbis.

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus,

Item:

Prævalet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item:

Qui seruit rastro, seruire nequit benè castro.

Item:

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Velle suum cuiq; est, nec voto viuitur vno.

Aeger & athleta sunt dispare sæpè diæta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos,
Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,
Nauta fretis, pugiles marte, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanáque vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Mille docent hominem, prope callem qui struit ædem

Item:

Non vno doctrina modo se mentibus infert:
His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem,
Bos ad præsepe conatur currere sæpè.

DIVITIAE ET PECUNIA.

Antiqua æris possessio nobilitas. vide Nobilitas.

Beatus dives qui non speravit in pecunia.

Est dives verè, qui non ea gliscit habere.

Item

Item:

O diues, diues, non omni tempore viues,
Fac bene dum viuis, post mortem viuere si vis.

Item:

Quis verè locuples? cui famulantur opes.

Diuitiæ autoritatem conciliant.

Dum diues loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Qui diues est nummis, incedit ille cum summis,
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo seruire & mammonæ.

Diuitis est rarò sanctificata caro.

Item:

Diuitijs vti, res est aduersa saluti.

Item:

Tempus adhuc veniet, quòd diues qui modò gaudet,
Assiduè flebit, dum pauper in corde redibit.

Nulla cœlum reparabile gaza.

Quid tunc thesauri, quid aceruus proderit auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item:

Diuitiæ mores mutant non in meliores,

Item:

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item:

Excæcat sensus, diuersi copia census.

Item:

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

Item:

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpe solent rectos hominis peruertere sensus.

Item:

Sæpe solent census, hominis peruertere sensus.

Pecuniæ obediunt omnia.

Bursa referta reos soluit, peccata relaxat:
Quæ non peccatis, euacuata ligat.

Item:

Copia nummorum trahit ad se corda virorum.

Item:

Cum moritur dives, concurrunt vndique ciues,
Aes sonat, vrbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item:

Dum mea bursa sonat, hospes mea fercula donat:
Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item:

Est nihil & nihilum, nisi certa pecunia totum.

Item:

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item:

Leonem leua non diligit absque crumena.

Item:

Nil bene pauper egit: sed pro ratione tenetur,
Quicquid agat dives, seu bene, siue malè.

Item:

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu?

Item:

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item:

Item:

Nummis in exilio comes optimus est peregino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis saluete duplicatur atque valete.

Plus est solicitus, magis beatus.

Diuitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormit nocte parum, possessor diuitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gaza superflua ditat.

Item:

O quantas curas, ô quanta pericula diues
Sustinet, & falsi portat honoris onus!

Item:

Quid facies diues? nusquam tutus bene viues:
Quò te conuertes, quò cursum, perdite, vertes?
Quò vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.
Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nusquam tutus eris, sed vbique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè custodit, quem diues copia prodit.

Qui nil cupit, dives est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:
Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:

Et non paupertas, sed mentes hiatus, egentem.

Item:

Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis
Ditat: sufficiant paucula, dives eris.

Item:

Qui non curaret plus quàm natura rogaret,
Dives sic esset, quia res sibi nulla deceſſet.

Item:

Semper egenus eris, si semper plus tibi quæris;
Cum contentus eris, tunc dives efficieris.

Item:

Summa quies, nil velle suprà quàm poſtulet vſus.

DOMINVM ET potentia.

Expectans longè, dominus fit solus in orbe.

Iucundum est imperare.

O quàm dulce foret, hic in mundo dominari,
Si mors non gosset dominantibus insidiari!

Item:

Seruus testatur, quod fœlix qui dominatur.

Ius est in armis.

Scitis, quòd grauius præponderat vndique pondus.

Magistratus bonus, Dei donum est.

Gaudeat illa domus, quando bonus est sibi promus.

Item:

Impietas, sed non pietas, reges dat egere:
Et pietas, non impietas, dat regna manere.

Maiorem vitato virum. vide Aula.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnatum nescit habere statum.

Item:

Gratia

Gratia multorum non constans est dominorum.

Item:

Gratia regalis non est res perpetualis.

Item:

Nescit durare fauor herilis, scio clarè.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede sereno:
Ex facili causa dominus mutatur & aura.

Persona publica priuatam depone.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:
Nam quæ sæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Est orare ducum, species violenta iubendi:
Et quasi nudato supplicat ense potens.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei sunt, Deo.

Astra Deo nil maius habent, nil Cæsare terræ:
Sic Cæsar terras, vt Deus astra regit.

Item:

Cæsar in hoc mundo, celso Deus æthere regnat:
Cæsuribus fas est ferre Deóque sua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæsar regat omnia terris,
Censum Cæsaribus, soluite, vota Deo.

Item:

Dignus amor Deus, dignus quoq; Cæsar honore est:
Alter enim terras, alter at astra regit.

Item:

Inferiora regit Cæsar, Deus alta gubernat.
Cæsar honore suo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, vitam sine crimine dege,
Et famulus tristem fer patientur herum.

Item:

Item:

Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
Sydera: fausistis iusta duobus erat.

Item:

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item:

Vota, preces, laudem: censum, vectigal, honorem:
Mitis redde Deo, principibúsque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox,
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item:

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item:

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item:

Parcere subiectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

vide exempla.

Corrige te citius, si corripis acta tuorum:
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item:

Quanto maior eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
Ossáque dant seruis, sine carnibus & sine neruis.

Item:

Cum domino cerasum, res est mala, mandare seruum,
Tollit matura, tibi proijcit omnia dura:
Consumptis illis, cupiet iactare lapillis.

EBRIETAS ET VINVM.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,

Hoc

Hoc tu manè bibas iterum,& fuerit medicina.

Crapula ſanitati plurimum obeſt.

Damna quot hinc ſentis,quot naſcuntur mala mẽtis?
Fit greſſus nutans,& viſio lumina mutans.

Item:

De plenis cyathis multos perijſſe ſciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:
Immodicè potum,ſapiet citò toxica totum.

Item:

Sicut ſobrietas facit vt ſit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ bræuiare diætas.

Item:

Strangulat in menſis plures gula,quàm necat enſis.

Item:

Viuere vis lætus,vel ſana mente quietus?
Dæmonis vt limum,ſic mordax effuge vinum.

Ebrietas,opes & honorem minuit.

Alea,Bacchus,amor mulierum,reddit egenum.
Nunquam qui ſequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum,me fecerunt tria nudum,
Alea,vina,Venus: tribus his ſum factus egenus.

Item:

O fili ſperne delectamenta tabernæ:
Tali dulcore multi priuantur honore.

Item:

Piſces,perdices,vinum,necnon meretrices,
Corrumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Fluit melius poſt pocula ſermo.

Poſt ſumptum vinum loquitur mea lingua latinum:
Et bibo cum bis ter, ſum qualibet arte magiſter.

Item:

Poſt

Poſt vinum verba, poſt imbrem naſcitur herba:
Poſt ſtudia ſcire, poſt otia ſæpe perire.
Poſt floreni fructus ſequitur, poſt gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt, vates bona carmina ſcribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus ſitient Parthi.

Omnibus eſt notum, quòd valdè deligo potum:
Si poſſem, vellem potu ponere pellem.

Item:

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imo:
In cordis fundo inbilo, dum bibo ſecundò:
Per ternum potum iam vinum ſit mihi notum,
Me potus lætum quartus facit atque facetum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus,
Et bibo cum bis ter, ſum qualibit arte magiſter,
Potu ſepteno velut equus ſum ſine fræno,
Potus bis quartus ſenſus mihi tollit & artus,
In potu nono vini vix ſentio quò no,
In potu deno demens ſum gutture pleno.

Quod in corde ſobrij, id in lingua ebrij.

Ebrietas prodit quod amat cor, ſiue quod odit.

Item:

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vinum obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores ſapientum.

Item:

Ebrietas frangit, quicquid ſapientia tangit.

Item:

Ebrius & ſatur nunquam bene philoſophatur.

Item:

Ebrie, quid faris? viuis, vel morte grauaris?

Quid

Quid facias, nescis: truncus sine mente quiescis.

Item:

Fœcundi calices rarò faciunt sapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatóque sepultum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item:

Potatum vinum iacêre facit resupinum,
Et vomere vt porcum, qui saginatur ad orcum.

Item:

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item:

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item:

Si per vina labes, non vini, sed tua labes.

Item:

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item:

Vinum dat festum, frigus conuertit in æstum,
Lætificat mœstum, miserum quoque reddit honestum

Item:

Vinum subtile facit in sene cor iuuenile:
Sed vinum vile reddit iuuenile senile.

Item:

Viuat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat villum, mala passio torqueat illum.

Vinum variè afficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur.

Hic

Hic canit, hic plorat, hic eſt blaſphemus, hic orat,
Hic eſt pacificus, hic eſt nullus amicus,
Hic ſaltat lætus, hic eſt ſermone facetus,
Hic loqui neſcit, hic cæſpitat, ille pigreſcit,
Hic eſt clamoſus, hic eſt verbis vitioſus.
Diſputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc ſeruit Veneri, ſomno vult ipſe teneri,
Nunc vomit, nunc vorat: ſic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis ſex, credatis, ſpecies ſunt ebrietates:
Eſt vilis primus, ſapiens eſt alter optimus,
Ternus grande vorat, quartus ſua crimina plorat,
Quintus luxuriat, ſextus per omnia iurat,
Septimus attendit, octauus ſingula vendit,
Nonus nil celat, quod habet ſub corde reuelat,
Somnia denus amat, vndenus turpia clamat,
Et cum ſit plenus, vomitum facit duodemus.

Vinæ parant animos Veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa ſubis, recoles cur ſis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Chriſto funde precatus.

Item:

Templo ſacrato ſi quis ſedet atque moratur,
Ni legat, aut cantet, aut audiat, egrediatur.

In Eccleſia Dei omnia ſancta.

Filia pulchra Sion ſine ruga, labe carentem
Exprimit Eccleſiam, fidei candore nitentem:
Quam turbant hæreſes & earum turba rebellis,
Quæ ſubiecta iacet mundanis ſæpè procellis.

Primùm quærite regnum Dei.

Non vnctura rotam, nec tardat miſſa diætam.

Sacra

Sacra celerius absoluenda.

Missa breuis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult vsus habere.

Item:

Missam curtatam, longum farcinem & offam,
In carnispriuio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra leuatur,
Tunc primo laicus clero fit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit.
Ludere cum talis, non est res spiritualis,
Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.
Non decet vt monachus vadat sine compare solus.
Vt valeas esse monachus, tibi credo necesse,
Rostrum porcinum, dorsúmque geras asininum,
Osq; columbinum, cor ouinum, crúsque bouinum.

Taxatio morum Ecclæsiæ.

Angarians clerum iacet in sinibus mulierum,
Hic fuit electus, non propterea quia rectus.
Ex meritis morum sit: sed quia canonicorum
Donis nummorum subuertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma:
Sed per numisma fidei parat vndique schisma,
Deuorat & potat, naram cum coniuge dotat,
Pro grege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit: quæ sunt sua, non tua, quærit:
Armiger in castris, non curat quid sit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:
Quæ per eum detur, eleemosyna nulla videtur:

Attendénsque

Attendénsque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita peiores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus.

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Auaritia.

Cedit papa Papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit vnam.

Item:

Quamuis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item:

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non quærit ouem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit, quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo,
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audit Stygias Pluto tentare, quod audet
Effrænis monachus, plerásque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciuia puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item

Item:

Roma quid insanis toties: quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma iacent, tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & iura negas, homines & numina fallis,
Nec Iouis imperium, nec Phlegetonta times.
Singula texentem conuitia deserit ætas,
Tantum, ac tale tuæ est improbitatis onus.
Viuire qui sancte cupetis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc furgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces commedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem seruant violando decorem,
Quam Christi pallum, piscem quærunt magis assum.

Item:

O monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Claricus vxorem qui ducit, perdit honorem,
Amittit florem propter mulieres amorem.

Item.

Cum pestis rerum priuaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item:

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te:
Quondam presbyteri poterant vxoribus vti,
Hoc destruxisti, postquam tu papa fu sti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier, communia totum.

Imperitia.

Clericus edoctus, semper non est sale coctus.

Item:

Mors est prælatis, dare præbendas benè natis,
Aut benè nummatis, aut eorum sanguine natis.

Leuitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint benè combaculata.

Item:

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cum conualuit, mansit vt ante fuit.

Simonia.

Crimen auaritiæ, dirúmque nefas Simoniæ,
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas,
Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas.
Si dederis marcas, & eis impleueris arcas,
Culpa solueris, quacunq; ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Ite

Item:

Res nimis iniusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & vbique sepultis,
Vt sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud:

Hic iacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud:

Quod sumus, iste fuit: erimus quãdoque quod hic est.

Aliud:

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui iacet intus.

Aliud:

Viuens pollebam, faciens quæcunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

(Satius est recurrere, quàm malè currere.)

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

EXCELLENTIA.

Maiori cedendum.

Cedere maiori, non est pudor inferiori.

Item:

Eijcitur magno paruus veniente magistro.

EXEMPLA.

Fælix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura cauteri.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis saluari, semper studias imitari
Vitam iustorum, fugias exemplum malorum.
(Scilicet in vulgus manant exempla regentum.
Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,
Ipséque lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudentur viuere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

Experientia ad scientiam acquirendam maximè confert.

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitq; eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minimo crescit, sed non citò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus euolat alis:

Fa

Fama boni lentè volat, inuidia retinente.

Item:

Fama volat, transitque modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dicitur.

Quæ dicunt gentes, sequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera, non sunt mendacia mera.

Item:

Quantum clamatur, quod Pascha venit quod amatur.

FAMES.

(*Fames optimum condimentum.*)

Dulcem rem fabas facit esuries tibi crudas.

Item:

Esuriens stomachus fertur cocus optimus esse:
Nam facit insipidos persapuisse cibos.

Item:

Nescit homo quid dulcis habet dulcedinis esca,
Qui nunquam didicit, quid foret ipsa fames.

Item:

Heri dulcescit faba frigida, quando famescit.

Molestus interpellator venter.

Est sitis atque fames moderata bonum medicamen:
Illumque superfluitant, important sæpe grauanem.

Item:

Esuriens venter, non vult studere libenter.

Item:

Cimices & pulices plus mordent esurientes.

Item:

Sentiri ventri nullus valet esurienti.

Item:

Multum mordentes muscæ sunt esurientes.

Item:

Pœnalis gladius est magna fames & acutus.

Item:

Quòd lupus est fugiens nemus, hoc facit esuriens dee

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum manè surgunt pueri sine pane.
Sine Cerere & Bacchofriget Venus.
Luxuriat raro non bene pasta caro.

FESTINATIO.

Festinans nimium vir non ascendat asellum.

Festina lentè.

Differ, habent paruæ commoda magna moræ.

Nimium properans, seriùs absoluit.

Qui nimis accelerant, obstacula talibus obstant.

Quod citò fit, citò perit.

Quæ subitò veniunt, subitò quandoque recedunt.

Item:

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Seruant sacratæ semel anno festa capellæ.

Ignauis semper feriæ.

Qui vult seruare sanctorum singula festa,
Non poterit clarè cum Codice scire Digesta.

Memento vt diem Sabbati sanctifices.

Quod festo netur, nihilari sæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item:

Qui violare fidem solet, & violetur eidem.

Nemini fidas, nisi cum quo modium salis absumpseris.

Ni sit nota fides, ignoto non bene fides.

Item

Item:

Qui leuiter credit, deceptus sæpe recedit.

Nusquam tuta fides.

Heu quàm parua fides reperitur nunc apud ciues!
Iam frater fratrem, iam linquit filia matrem.

Item:

Quisnam pro socio qui velit soluere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Visus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non est ex fide, peccatum est.

Non holocausta Deus, sed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit, lege beatus erit.

Item:

Præcipuum domum est, saluanti fidere Christo:
Quem penes hoc vnum est, omnia solus habet.

Item:

Sola fides saluat, sola impetrat: omnia rectè
Publica cum proprijs exiquitúrque fides.

Probate spiritus, an ex Deo sint.

Omni spiritui tu semper credere noli.

Quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

Ad maiora subit, qui gessit ritè minora:
Grandia nec, paruum qui malè gessit, habet.

Item:

In mininis rebus qui deficit, ille putatur.
In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè
Solerti studio legitimáque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet vnda.

Exitus acta probat.

A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Contentum ſcitur, faccus dum pòſt aperitur.

Item:

Exitus oſtendit, quò mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum reſerabit.

Item:

Laus in fine ſonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur exemplò bona poſt primordia merces:
Congrua ſed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, niſi ſit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum.
Vt ſcriptura ſonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium lauda, quod conſequitur bona cauda.

Item:

Quando tumet venter, produntur facta latentur.

Item:

Qua ſuffocatur quiſquam, mala mica putatur.

Item:

Si bonus eſt finis, bona cuncta fuiſſe feruntur:
In rebus finis ſit bonus, ergo ſtude.

Item:

Si finis bonus eſt, totum laudabile tunc eſt.

Item:

Sub niue quod tegitur, dum nix perit, omne videtur.

Item:

Te modicum iacta, quoniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudatur, ſi finis laude beatur.

FORMA

FORMA ET DEFORmitas.

Esca fit insipida, quam coxit fœmina pulchra.

Lis est cum forma, magna pudicitiæ.

Esse solet ratò pulchra pudica caro.

Item:

Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.

Non forma, sed mens aspicienda.

Dat probitas speciem, sed non species probitatem:
Qui probitate caret, nil sua forma valet.

Item:

Nitere, formosè, formosa mente nitere.

Item:

Si bene barbatum faceret sua barba beatum,
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.

Item:

Si faceret doctos mortales barba, quid obstat
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTVNA BONA & mala.

Alia vita, alia diæta.

Quilibet excessus mutant hominis citò gressus.

Amici mulei falicium.

Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.

Arbore deiecta, quiuis colligit ligna.

Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.

Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.

Corde stat inflato pauper, honore dato.

Item:

Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.

Item:

Fiunt Nerones miseri facti locupletes.

Item:

Non vult scire socrus, quòd fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit malæ.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item :

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item :

O bona Fortuna, cur non es omnibus vna?
Dixit Fortuna : Si starem rota sub vna,
Et non mutarer, tunc non fortuna vocarer.

Fælix se erigendo fælicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Fælicitas est, voluptas quam pœnitudo nulla sequitur.

Cui sors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item :

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fouet ignauos.

Optima peiori datur ascia nunc operanti.

Item :

Quò nequam peior, tantò sors est sibi maior.

Item :

Fortuna quem nimium fouet, stultum facit.

Forma, fauor populi, feruor iuuenilis, opésque,
Subripuêre tibi noscere, quid sit homo.

Item :

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item :

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cras.

Fortuna vitreæ est, cum splendet, frangitur.

Rebus tranquillus, metuas aduersa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, sors est contraria stultis.

Item :

Noli fortunam semper reprendere cæcam.

In procliui mala.

Aures non claudit mala sors, velocitur audit.

Nihil agere, infœlici semper est optimum.

Peior equus glaciem primus frangit pede molli:m.

Nihil ex omni parte beatum.

Est homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo sine væ, nunc viuit filius Euæ.

Omnium rerum vicissitudo est. vide Gaudium.

Alterat humanos sors malefida status.

Item:

En modo vadit eques, qui solet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, bonus est post tristia fructus.

Item:

Glorior elatus, descendo mortificatus,
Infimus axe teror, rursus ad astra feror.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Insidias ponit semper sors aspera blandè,
Anticipátque fugam melior fortuna repentè.

Item:

Largitur quodcunque libet fortuna rapítque:
Est gracilis subitò, qui modò crassus erat.

Item:

Non sibi concordem spondent exordia finem.

Item:

Si bene succesſit, ne prima, sed vltima spectes:
A casu describe diem, non solis ab ortu.

Item:

Sperit qui seruit, desperet qui dominatur.

Nam

Nam fortuna leuat infima, ſumma premit.

Item:

Sub meliore ſtatu ſemper peiora caue tu.

Item:

Tempora paſſiua fugiunt, redúntque datiua.

Item:

Vt ſol effectus proprios alternat in aura,
Sic fortuna ſuas ſolet variare vices: nam
Hos premit, hos eleuat, hos deijcit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem deſcendere caſus:
Regna dat & tollit, leuat, oprimat atque reſoluit,
Quos vocat, eijcit, erigit, obruit, omnia voluit.
Ergo time quiſquis celſos aſcendis honores,
Atque ruinoſo ſtare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Creſcit, decreſcit, in eodem ſiſtere neſcit.

Plus eſt ſolicitus, magis beatus. vide Diuitiæ.

Commoda qui ſentis, iungas onus emolumentis.

Item:

Ima petit leuius quod ſurgit in ardua pondus.

Item:

Nil fœlices habet, qui fœlix eſſe putatur:
Proſperitas igitur eſt proſperitate carere:
Nam venit ex ſola proſperitate dolor.
Sic qui ſumma petit, cadit aſperiore ruina:
Qui iacet inferiùs, non habet vnde cadat.

Item:

Sæpe natatores ſubmerguntur meliores:
Sic & ſcanſores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui ſcandere norunt.

Item:

Semper

Semper habet fortis morbos, quasi iurgia mortis.

Item:

Si gradus est altus, grauior fiet tibi saltus.

Item:

Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

Tutior in terris locus est, quàm sedibus altis.

Præsentem fortunam boni consule.

Hoc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item:

Non quò propositum, sed quò fors ducit, eundum.

Item:

Si qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,
Ista sede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

Vt stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper fœliciter cadunt Iouis taxilli.

Fœlicis sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper Ilio mala.

Naues peiores nant, portu stant meliores.

Item:

Pauper peiorem restis tenet vndique partem.

Solatium est miseris, socios habere pœnarum.

Mitior est pœna, quanto communior ipsa.

Item:

Vt mala prudenter cuncta portes & sapienter,
Inspice maiores aliorum sæpe dolores.

Fortuna omnia versat.

Quos vult, fors ditat: quos non vult, sub pede tritat:
Incertáque via voluitur ipsa rota.

Item:

Vulgo narrante, bona fors est pòst velut antè.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis viuere.

Dulcius

Dulcius est miseris, alienis viuere terris.

FRVGALITAS.

Sapientis est, conseruare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæsita labore.

Item:

Si seruas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Vltra quàm vestis non extendas tua crura,
Ne nimis expendas, si viuere vis sine cura.

FVGA.

Cur licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit iusta tutius esse fuga.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus habentem.

FVRTVM.

Aquæ furtiuæ dulces.

Furtiuus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur non est latro: quia tempore fur rapit atro,
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures reste puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item:

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item:

Histrio post victum nummos quærens & amictum,
Non est delictum, si quis sibi porrigat ictum.

Item:

Item:

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item:

Tunc fiunt paces, cum pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus est gratas, narratur, oues numeratas.

Occasio facit furem.

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non sua tollunt.

Item:

Si fur cessaret, nunquam canis vlla latraret.

Item:

Si videor, ludo: si non, tunc furta recludo.

FVTVRA.

Futura incerta.

Cursus fatorum nescit pars vlla virorum,
Solius & proprium scire futura Dei.

Item:

Præterit ista dies, nescitur origo secundi,
Sit labor, an requies: sic transit gloria mundi.

GARRVLITAS.

Infræni oris finis, aut vestigal, calamitas.

Ex lingua stulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala, dic multum, si te vis reddere stultum.

Item:

Non domus est pacis, vbi regnat lingua loquacis.

Item:

Os qui non claudit, quod non vult sæpiùs audit.

Item:

Sæpè

Sæpé ſibi atque alijs garrula lingua nocet.

Item:

Si cupias pacem, linguam compeſce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, ſocium fugit ille loquacem.

Item:

Verboſi lites, fili chariſime, vites.

Non eſt eiuſdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult vrbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multe loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, ſtultiſſimus eſſe probatur.

Item:

Qui ſapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Reſpice, multiloquax quòd ſit ſæpiſſimè mendax.

Item:

Sæpè loquens multa, loquitur mendacia multa.

Facenda loqui, laudabile non eſt.

Eſt puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit:
Sic homo futilis eſt diuulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde graue, verboſum vas ſine claue.

Item:

Rarò charus erit, diuulgans omnia quæ ſcit.

GAVDIVM.

Gaudij mœror eſt comes.

Exundans pluuia ſequitur poſt gaudia ſicca.

Item:

Item:

Fel latet in melle, nec melbibitur sine felle.

Item:

Frigora post soles, post gaudea sæpè dolores.

Item:

Gaudia terrena non esse queunt sine pœna:
Gaudia diuina semper sunt absque ruina.

Item:

Hoc est consuetum, comitantur tristia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, sequitur post mella venenum,
Et claudit nox atra diem, nubilæque serenum.

Item:

Postquam gaudebis, rursum post gaudia flebis.

Item:

Risus habet fletum, nectárque molestat acetum.

Iocunditas cordis, est vita hominis.

Spiritus exultans facit, vt tua floreat ætas:
Est cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodylus.

Cura plenus eris, si vis vt glorificeris.

GRATIA.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia Iuris.

GRATITVDO.

Beneficij accepti memor esto.

Arbor honoretur, cuius nos vmbra tuetur.

Item:

Palmæ quando datur, quid palmæ restituatur.

Item:

Pondus curarum facit hic, qui dat mihi charum.

Item.

Sit cordis festum, panem meminisse comestum.

HAERETICI.

Sectarum autorem hominem fuge.

Hostes Ecclesiæ sunt hi qui schismata fingunt,
Christicolásque nouos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor simplicium sermonis acumine tangunt,
Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBAE.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis maiorem, gemmis herbísque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Brassica.

Ius caulis soluit, cuius substantia strangit:
Vtraque quando datur, venter laxare paratur.

Chærefolium.

Appositum cancris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris sedare dolorem
Sæpè solet: tritam si nectis desuper herbam,
Sæpè solet vomitum ventrémque tenere solutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius vt scripsit) quamuis sint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia sana:
Cum succo rutæ succus si sumitur eius,
Affirmant ruptis quod prosit potio talis.

Hyssopus.

Hyssopus purgans herba est è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda iugata.
Vultibus eximium fertur præstare decorem.

Malua.

Dixerunt maluam veteres, quod molliat aluum:
Huius radices rasæ soluunt tibi fæces.

Vuluam

Vuluam mouerunt,& fluxum sæpè dederunt.

Mentha.

Mentitur mentha, si sit depellere lenta
Ventris lumbricos,stomachi vermésque nocitos.

Nasturtium.

Illius succus crines retinere fluentes
Illitus adscritur,dentisque leuare dolorem:
Lichenas succus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appositam veterem dicunt sedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc,quòd lumina reddit acuta,
Auxilio rutæ vir quippe videbis acutè.
Cruda comesta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem,mulieribus addit.
Ruta facit castum,dat lumen,& ingerit astum,
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infusus vermes succus necat eius:
Cortex verucas in aceto cocta resoluit.
Huius flos sumptus in aqua,frigescere cogit
Instinctus Veneris cunctos acres stimulantes:
Et sic desiccat,vt nulla creatio fiat.

Saluia.

Cur moriatur homo,cui saluia crescit in horto?
Contra vim mortis,non est medicamen in hortis.
Saluia confortat neruos,manuúmque tremorem
Tollit,& eius ope febris acuta fugit.
Saluia,castoriúmque,lauendula,primula veris,
Nasturt. Athanat. hæc sanant paralytica membra.
Saluia saluatrix,naturæ conciliatrix.

Viola purpurea.

Crapula discuntur, capitis dolor, atque grauedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Ægris dat somnum, vomitum quoque tollit & vsum.
Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussum veterem curat, si sæpe bibatur.
Frigus pulmonis pellit ventrísque tumorem,
Omnibus & morbis ea subuenit articulorum.

HOMO.

Homo ex anima & corpore compositus est.

Mentem de cœlo, corpus trahit ex elementis,
Vt terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diuersa licet, iunguntur ad vnum,
Vt sacra complacitum nexio reddat opus.
Diuus erit, terrenus erit, curabit vtrunque:
Consilijs mundum, religione Deum.
Naturis poterit sic respondere duabus,
Et sic principijs congruus esse suis.
Cum superis commune bonum rationis habebit,
Distrahet à superis linea parua hominem.
Cuncta suos ortus repetunt matrémque requirunt,
Et redit in nihilum quod fuit antè nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies, ter sunt in sanguine trini,
Bis seni carnem, ter seni membra figurant.

Item:

Susceptum semen sex primis credo diebus
Est quasi lac, reliquìsque nomen fit sanguis, ab inde
Consolidat duodena dies, bis nona deinceps
Efficiat totum, tempúsque sequens oriundum.

Hominis partes.

Cor sapit, at pulmo loquitur, fel commouit iram,
Splen ridere facit, cogit amare iecur.

Item:

Item:

Dat cerebrum ſenſum, cor vitam, hepar nutrimẽtum.

Item:

Guſtus & olfactus, auditus, viſio, tactus,
Sunt ſenſus quinque, quorum peccata relinque.

Item:

Naſus fœtores, naſus diſcernit odores.

Item:

Oſſibus ex denis bis centeniſque nouenis
Conſtat homo, denis bis dentibus & duodenis,
Ex ter centenis decies ſex quinquéque venis.

Hominis vita, militia.

Eſt homo ſpiritibus commiſſus quiſque duobus:
Vnus cuſtodit, alter peruertere quærit.

Hominum complectiones.

Quatuor humores in humano corpore conſtant:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur pituitæ,
Aër ſanguineus, ignea vis choleræ.
Hi ſunt humores, qui præſtant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera rixatur, ſanguis potu dominatur.

Sanguinea.

Natura pingues iſti ſunt atque iocantes,
Rumoréſque nouos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, riſus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus in ſtudijs habiles ſunt, & magis apti:
Qualibet ex cauſa non hos facilè excitat ira:
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeiqúe coloris,
Cantans, carnoſus, ſatis audax atque benignus.

Item :

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiúmque grauatur,
Eſt pulsúſque frequens, plenus, mollis, dolor ingens,
In primis frontis, ſit conſtipatio ventris,
Siccáque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcur adeſt ſputi, ſunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Eſt humor choleræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis,
Hi leuiter diſcunt, multum comedunt, citò creſcunt,
Inde & magnanimi ſunt, largi, ſumnia petentes:
Hirſutus, fallax, iraſcens, prodigus, audax,
Aſtutus, gracilis, ſiccus, croceique coloris.

Item :

Acuſat choleram dextræ dolor, aſpera lingua,
Tinnitus, vomitúſque frequens, vigilantia multa,
Multa ſitis, pinguíſque egeſtio, tormina ventris:
Nauſea fit, morſus cordis, langueſcit orexis:
Pulſus adeſt gracilis, durus, velóxque caleſcens:
Aret, amareſcítque, incendia ſomnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latóſque breuéſque,
Phlegma facit pingueis, ſanguis reddit mediocres,
Ocia non ſtudio tradunt, ſed corpora ſomno:
Senſus hebes, tardus motus, pigritia, ſomnus:
Hic ſommolentus, piger, & ſputamine plenus:
Eſt huic ſenſus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma ſupergrediens proprias in corpore leges,
Os facit inſipidum, faſtidia crebra, ſaliuas,
Coſtarum, ſtomachi, ſimul occipitíſque dolores:
Pulſus adeſt rarus, tardus, mollis, quoque inanis,

Præcedit

Præcedit fallax phantaſmata ſomnus aquoſa.

Melancholica.

Reſtat adhuc triſtis choleræ ſubſtantia nigræ,
Quæ reddit prauos, pertriſtes, pauca loquentes:
Hi vigilant ſtudijs, nec mens eſt dedita ſomno,
Seruant propoſitum, ſibi nil reputant fore tutum:
Inuidus & triſtis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, luteíque coloris.

Item:

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulſus, tenuíſque vrina,
Sollicitudo, timor, triſtitia, ſomnia tetra,
Coaceſcunt ructus, ſapor & ſputaminis ambo,
Læuáque præcipuè tinnit vel ſibilat auris.

Hominum ingenia diuerſa. vide
Diuerſa ſtudia.

Omni animali facilius eſt imperare, quàm homini.

Sus ſe ſorde leuat, ſaltem dum colligit eſcas,
Cur nunquam ſurgit ſorde volutus homo?
Omnia quippe ſuæ naturæ debita ſoluunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Puluis & vmbra ſumus. vide vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menſtrua: putredo, finis: origo, lutum.

Item:

Cum fex, cum limus, cum res viliſſima ſimus,
Vnde ſuperbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur, quæ vermibus eſca paratur?

Item:

Cur non praua finis? puluis es atque cinis.

Item:

Eſt caro noſtra cinis: modò principium, modò finis.

Item:

Est caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum
Aridulum, fragilis glebula, saccus olens.

Item:

Est homo fragilis, & durans tempore paruo:
Est igitur similis flori, qui crescit in aruo.

Item:

Est hominum status, per florem significatus:
Vt flos citò perit, sic homo puluus erit.

Item:

Factus, non natus, stat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra sumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo, si scires, quidnam esses, vnde venires,
Nunquam gauderes: sed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra sumus: hæc vita fugit quasi fumus.

Item:

Puluis & vmbra sumus, pulvis nihil est nisi fumus:
Sed nihil est fumus; nos nihil ergo sumus.

Item:

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item:

Quid sis, quid fueris, quid eris, semper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis subijcieris.

Item:

Sperma prius, modò saccus olens, pòst vermibus esca.

Item:

Terra caro facta, quinis sit sensibus apta,
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIVM.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Exemplum, mens, lingua, manus, subtractio victus

Corporis

Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde ſtat in ſtato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores hominis, cum dantur honores.

Item:

Sæpe ſuos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor eſt dulcis, ſed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior eſt pecunia.

Semper ametur honor, ſit denarijs quoque maior.

HOSPES.

Aſſideat valuæ, non inuitatus honeſtè.
Regula burſalis ſit omni tempore talis:
Fercula fer tecum, ſi vis comedere mecum.

Hoſpitales eſtote inuicem ſine murmuratione.

Hoſpes honeretur, & honor ſemper ſibi detur.

Item:

Hoſpite ne careas, hoſte carere volens.

Item:

Hoſpitij rector ſemper ſit lætus vt Hector,
Vt Iob ſit patiens, vtque Sibylla ſciens.

Piſcis nequam niſi reſcens.

Poſt tres ſæpe dies piſcis vileſcit & hoſpes,
Ni ſale conditus ſit, aut ſpeciales amicus.

HVMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba ſolent, odium lingua fidémque parit.

Item:

Frangitur ira grauis, cum ſit reſponſo ſuauis:
Et lis accreſcit, vbi ſtultus cedere neſcit.

Item:

Item:

Gratum qui dat aue, responsum ferto suaue.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Mollificat diram responsum mollius iram.

Item:

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes.

HVMILITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili claudere fine dies.

Item:

Si sapis, ergo late: bona res est, viuere pace.

Calcat iacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior esse putatur.

Item:

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur:
Qui nimis est humilis, hic pro stulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris maior, cunctis te crede minorem.

Item:

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere se sperni, quatuor ista beant.

IEIVNIVM.

Hic bene ieiunat, qui se de crimine nudat.

IGNAVIA ET OCIVM. Vide Labor.

Fortuna fouet ignauos.

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignauis semper feriæ.

Desidia pressus, erit in studio citò fessus.

Ignauos premit fortuna.

Dum stertit cattus, nunquam sibi currit in os mus.

Item:

Item:

Fructus non multus fit, ager si non bene cultus.

Item:

Qui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & diuitiæ rarò dabuntur ei.

Item:

Rus nolens colere, fructu solet ille carere,

Item:

Segnis, asellis, homo, velut est ingratus: honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit.

Item:

Si dormit lupula, non currit in os ouis vlla.

Ocium malorum mater.

Est animæ cultura labor: caro nuda labore
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item:

Hastula nulla cadit, dum sector ad ocia vadit.

Item:

Non sunt pellifices, cretata veste carentes.

Item:

Ocia deuita, si vis bona sit tibi vita:
Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quærat, consiliúmque dabit.

Item:

Ocia si quis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item:

Piciculos capere plus approbo quàm residere.

Item:

Præteriti nullus reuocabit temporis horas:
Desidia quicquam fœdius esse potest?

Ocia dant vitia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Ne

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore: labora,
Langueſcet vitium: nil age, morbus adeſt.

Item:

Ocia dant vitia: fugias ergo procul illa.

Item:

Ocia qui ſequitur, ſine crimine vix reperitur.

Qui domi ſuæ compluitur, huius ne Deum quidem miſeret.

Eſt piger agnellus, qui non geſtat bene vellus.

Qui non laborat, non manducet.

Cattus edet piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Æquè pars ligni curui ac recti valet igni.

Ex humidis lignis componitur optimus ignis.

Feruidior locus eſt, cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo iucundiſſimæ vita.

Ludere qui neſcit, ludum ſpectando quieſcit.

Præteritæ veniam dabit ignorantia culpæ.

Ignorans facinus, pecco ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipſum ſternere ſecum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In foueam ductor cadit, atque deinde ſecutor.

Corpus ſine pectore.

Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item:

Nil ſapit, & nil ſcit, quid dicet quando procus fit?

Imperitus, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, ſcio, quantum.

Item:

Multi

Multi sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapientur agunt.

Item:

Nemo placet stultis, nisi dicat quod libet illis:
Infatuat sciolos litera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

Indocti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

Illud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

(Multa non possunt simul fieri.)

(Haud facile est, animum multis inflectere rebus,
Vt res oppositas mens ferat vna duas:
Sic duo sunt quæ non possunt intrare cor vnum,
Vanus amor mundi, verus amórque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

Nolo pilos trahere, cum totò crine carente.

Item:

Nudum priuare graue sit, vel re spoliare.

IMPOSTVRA. Vide Simulatio.

Dolus omnis absit à Christianis.

Est nimis impia res, si diues fallit egentes.

Item:

Est scelus immensum, si diues fallit egenum.

Dolosi vt vulpes fugiendi.

Cui dolus est gratus, sit Rabbi in fraude vocatus.

Item:

Ex improuiso fallitur omnis homo.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

Inueni saccum non plenum sæpè ligatum.

Item:

Respice quæso bene, non sunt ceruisia spumæ.

Item:

Item:

Sub ſpecie veri, nos fallunt ſæpè ſeueri.

Fallentem fallere licet.

Aſtutus nequam per cauſam fallitur æquam.

Item:

Qui fallit mille, à ſolo fallitur ille.

Melle litus gladius.

Decipiuntur aues per cantus ſæpè ſuaues.

Item:

Dulcia præfatur, qui fallere præmediatur.

Item:

Hi ſunt fallentes, plus iuſto blanda loquentes.

Item:

Non benè creduntur, nimium quæ blanda loquuntur.

Item:

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item:

Sunt tibi vitandi ſermones vndique blandi.

INCERTA.

Currens per prata, non eſt lepus eſca parata.

Firmiter ad dubium ſcit nemo ligare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne ſis.

Inconſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni ſpes.

Item:

In luctu rides, intra conuiuia luges,
Vrbem rure cupis, laudas bona ruris in vrbe.

Item:

In tota vita diſcors tibi viuere vita.

INGRATITVDO.

Gratia pluma leuior eſt.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Item:

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra peius non creat.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Item:

Est gallina mala, quæ vicinis parit oua.

Item:

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item:

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia iura.
Damnant ingratum, mœrent illum quoque natum.

Item:

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit externum, huic præter
funem nihil fit reliqui.

Ingrato quod agis, hoc semper & vndique perdis.

Item:

Littus aro, laterémque lauo, dum seruio prauo.

Item:

Quod facis ingrato, certo perit vndique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamuis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item:

Plus canis appeterem plausum, quàm fortè furorem.

Item:

Quamuis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INIVRIA ET VIOLENTIA.

Puluere, qui lædit: sed læsus, marmore scribit.

Ius est in armis.

Imber quando cadit, nix deperit & citò perit.

Item:

Item:

Tunc ius calcatur, violentia cum dominatur.

Satius iniuriam pati, quàm facere.

Iras iniustas Dominus non finit inultas.

Item:

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item:

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

IVSTITIA. Vide Munera.

Dat veniam coruis, vexat censura columbas.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia Iuris.

Item:

Irretit muscas, transmittit aranea vespas.

Item:

Lances dissimiles, faciunt oculos mihi tristes.

Item:

Paruus pendetur, fur magnus abire videtur.

(*Malè parta, malè dilabuntur.*)

(Congeries lapidum, varijs constructa rapinis,
Corruet, aut alter raptor habebit eam.)

Item:

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item:

Quod malè lucratur, nunquam benè fructificatur,
Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item:

Vsuratorum, prædonum, presbyterorum,
Castigatorum, minorum, canonicorum,
Natam vel viduam ne ducas: his quia dantur
Res malè quæsitæ, quæ iustius annihilantur.

Item:

Vult

Vult malè finiri, ſordida præda viri.

INSIDIÆ.

Aſtu ſubtili lupus inſidiatur ouili.

Item:

Dat lupus intuitum, reliquis ſpretis, ſuper agnum.
Dic mihi, ſub cauda quis te percuſſit alauda?

INVIDIA ET AEMVLATIO.

Edentulus veſcentium dentibus inuidet.

Vni quando cani cocus il dat, diſplicet altri.

Fertilior ſeges eſt alieno ſemper in arvo.

Eſt tua plus craſſa pinguedine, quàm mea maſſa.

Figulus figulo inuidet.

Ante fores ſtantem faſtidit egenus egentem.

Inuidia vlcus eſt animæ.

Inuidus inuidia comburitur intus & extrà

Item:

Nil aliud, niſi ſe, valet ardens Aetna cremare:
Sic ſe, non alios, inuidus ipſe cremat.

Vna domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, ſocium quem diligit, odit.

Item:

Sæpè gerunt bella iuuenes pro virgine bella.

Item:

Væ ſibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INVTILIA.

Inutilia ſpernenda.

Laus ſordet vadii, domino quo non licet vti.

Item:

Non laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretij fons eſt, aqua ſi datur illi.

Item:

Qui ſitis ardorem non pellit, non probo fontem.

Item:

Rarò laudatur fons, in quem lympha feratur.

(*Oleum & operam perdere.*)

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba sit vnda.

Item:

Computo cur strictè, si tu vis soluere fictè?

Item:

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid pectunt illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro munere stercus habebit.

Item:

Si baculus sit equus, tunc sentiet vndique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præsumit psallere missas.

IOCVS.

(*Omne tulit punctum, qui miscuit vtile dulci.*)

Dum iocus est verus, malus est iocus atque seuerus.

Item:

Ludicra per verba, res sæpè notatur acerba:
Ludo siue ioco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda iocis.

IRA.

Amantium iræ. vide Discordia.

(*Ira furor brevis est.*)

Cesset vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit

Fit citò commotus, cui fors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira.
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item:

Multa facit dira, si non compescitur ira.

Item:

Res loquitur diras, cum quis feruescit ob iras.

Ira non sit diuturna.

Dilue feruentes, quas fel tibi commouit, iras:
Nam præceps quemuis dedecet ira virum.

Item:

Ira breuis melior magnis damnis, vt opinor.

Omnis homo tardus sit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet formenta dolori:
Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras, si cuiuis porrigis iras.

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes:
Sic non mordebunt, nec acuto dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira grauis, cum fit responsio suauis.

Item:

Iras sustollis, si fit responsio mollis.

Item:

Sermo leuat mollis, sed durus suscitat iram:
Sermo nocet durus, mollis vbique iuuat.

IVDICIVM EXTREMVM.

In die iudicij Dominus illustrabit occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium: dabitq; vnicuiq; secundum opera sua.

Iudicis in lite breuis est vox, Ite, Venite:
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt:
Nemo potest fari, nec cernere, nec meditari,
Gaudia iustorum, nec non tormenta malorum.

Item:

Iudicium veniet, & flebilis vltio fiet,
Cum gens iustorum gemmis stellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in sulphure flebit.

Item:

Pœna malos, sed vita bonos æterna capescet:
Pœna malis, sed vita bonis per sæcula crescet:
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item:

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,
Cum veniet mane quod sine fine manet.

Item:

Quod sibi quisque serit præsentis tempore vitæ,
Hoc sibi messis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item:

Tempus iudicij vitam pandet peregrini:
Huius terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo se noscendum plenè Deus atque videndum
Iustus præbebit, secreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate sciatur:
In qua gaudebunt, qui pura mente nitebunt,

Et benè gaudebunt: quia gaudia fine carebunt.

DAMNATIO ÆTERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius eſt felle, pœnam ſentire gehennæ:
Sunt tibi ſerpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miſerorum:
Sunt tibi tortores, ſerpentibus horridiores,
Deformes, nigri, ſed non ad verbera pigri,
Ad mala feruentes ſunt, ad pœnáſque recentes,
Semper inardeſcunt, nec ceſſant, nec requieſcunt.

Item:

Charorum triſtis diſceſſus, triſtior iſtis
Corporis & animæ, triſtiſſimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obſcurabit auernum:
Eſt ibi denſarum magna congeries tenebrarum,
Nec ſol, nec luna, nec ſtella videbitur vna:
Sunt ibi pro lignis homines miſeri cibus ignis:
Hic reprobi cuncta quaſi faſciculi ſibi iuncti.
Eſuriunt, ſitiunt, deformes corpore fiunt:
Sæui tortores, omni gladio grauiores:
Hic dolor atque metus, per omnia ſecula fletus,
Secula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis, non eſt ſpes vlla ſalutis,
Nec venit ad metas mortis miſerabilis ætas.
Talia lucra feret, qui mundi ſordibus hæret.

Item:

Væ vano mundo, veneris cum Chriſte ſecundò.

VITA ÆTERNA.

Iuſti fulgebunt vt ſol, in regno patris ſui.

Eſt iter anguſtum, quod ducit ad æthera ſurſum.

Item:

Omne bonũ,ſummúmq; bonum,mercèſque bonorum,
Eſt Deus,hoc confert viſio ſola Dei.

Item:

Quantum gaudebunt,quos gaudia ſumma replebunt,
Quos illuſtrabit, quos ſemper lætificabit
Viſio ſancta Dei,ſplendórque ſuæ faciei!
Mens tua paſcetur, ſi iugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies eſt plena bonorum.
Pax,pietas,bonitas,lux,virtus,ſplendor,honeſtas,
Gloria,laus,requies,amor,& concordia dulcis,
Gaudia,lætitia,dulcedo,vita perennis:
Hic non algores,nebulæ,nox atra,calores:
Hic viget æternum tempus ſine turbine rerum:
Hic omnes iuſti iuuenes formáque venuſti,
Vt ſol fulgebunt,Domino ſimiléſque manebunt:
Nil ibi decreſcit,nil languet,nilque ſeneſcit,
Nil deformatur,nil tranſit,nil variatur:
Cuncta manent verè,ſunt omnia plena quiete:
Eſt tibi ſolennis,iucunda,diéſque perennis:
Vnanimes cuncti, velut vno corpore iuncti,
Omnia cernentes ſunt,& ſua corda videntes:
Nil ibi deficiet,Deus omnibus omnia fiet.
Huc greſſus vrge,mundi de ſtercore ſurge,
Mundo ne credas: quia neſcis quando recedas.

IVRAMENTVM.

Non iuretis omnino.

Qui leuiter iurat,Chriſtum crucifigere curat.

Item:

Qui nunquam iurat,nunquam periurus habetur.

IVS.

Summum ius, ſumma iniuria.

Expedit interdum ſancita remittere legum,

Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item:

Serua dulcorem, iuris moderando rigorem.

Item:

Vt confortetur ius, sæpe necesse videtur.

IVRISTAE ET CAVSIDICI.

Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis signa, Iuristis fercula digna.

Causidicorum auaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia sæpe caballos,
Dum genus & species cogitur ire pedes.

Item:

Nulli causidico reor esse fidem neque dico,
Hosti pro modico fit amicus, & hostis amico.

Item:

Væ tibi Causidice, quia linguam venditis ære:
Vos cocat infernus, vos destruit ordo supernus.

IVSTITIA.

Boni honoribus, mali pœnis afficiendi.

Detur terra malis, vbi nullus honor specialis.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude, qui cuncta facit sine fraude.

Stateram ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Iudicis est recti, nec munere nec prece flecti.

IVVENTVS ET PVERITIA.

Hic iuuenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.
Nati prudentes sunt, qui nouêre parentes.

Doctrina in tenera ætate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti, dum iuuenescit,
A vitijs nescit desuescere, quando senescit.

Item:

Quod noua testa capit, inueterata sapit.

Iuuenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notaui, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus.

Item:

Cum iuuenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, æuo iuuenili:
Vt quo te recrees, habeas ætate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior vt membris forma subinde venit.

Item:

Nocte diéque caue, tempus consumere prauè:
Vt flos vel ventus, transibit nostra iuuentus.

Item:

Per pisces & aues multi periere scholares.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pauescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebris:
Sis humilis, castus, paruóque cibamine pastus.

Item:

Transit sine breui, iuuenilis flosculus æui.

Lætitia iuuenem, frons decet tristis senem.

Gaudea semper amat, & ludicra verba iuuentus.

Item:

Mente quidem læta decoratur florida vita.

Nolo subtrahere à puero disciplinam.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum:
Sícque facit pueros aspera virga bonos.

Item:

Item:

Ni caſtigetur,petulans mox clunis habetur:
Verberibus tactus probus eſt,vergáque coactus.

Item.

Non amat hic pueros,qui rarò corrigit illos.

Item:

Qui parcit virgæ,puerum non diligit ille:
Nam virgæ tactus prauos exterminat actus.

Item:

Quòd fleat,eſt melius,puer vnus quàm vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis,diligit ipſum.

Pueri puerilia tractant.

Pupas fer tecum,ſi tu vis ludere mecum.

Item:

Sunt pueri pueri,viuunt pueriliter illi.

Item:

Velle valet pueri nihil,& ſic debet haberi.

Pueris nulla ſecreta committenda.

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius,inſipiens,pueri dicunt tibi verum.

Pueritia ſemper amabilis.

Dum ſe non noſcunt, vituli ſe lambere poſcunt.

Item:

Oſcula nutrici pueri dant eius amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Vt quiſque filium ſuum vult eſſe,
ita eſt.

Curuetur truncus citò,qui tibi pòſt erit vncus.

Item:

Dum curuare potes & curuam,reddere virgam,
Faxis vt ad libitum ſtet tua planta tuum.

Item:

Item:

Mollia sunt iuuenum cunctorum nostra volucrum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDVSTRIA.

vide Ignauia.

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Dij bona vendunt laboribus.

Asque labore graui, non possum magna lucrari.

Item:

Esto laborator, & erit Deus auxiliatur.

Item:

Extendenda manus fuerit, curísque vacandum:
Non tibi per ventos assa columba venit.

Item:

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem.

Item:

Ignaui valeant: virtus labore paratur:
Et sua diuendunt dona labore Dij.

Item:

Ipse laborato, nec dicas: Dat Deus aurum.
Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli sine magno fama labore,
Et vaga sudorem gloria semper habet.

Item:

Non præsepe bouem, sed bos præsepe requirit.

Item:

Non volat in buccas assa columba tuas.

Item:

Per caudam, propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Item:

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item:

Res bene quísque gerens, lucra fit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Iucundi acti labores.

Charius est charum, si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meminit, qui non gustauit amara,
Estque serena dies post longos gratior imbres,
Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hæresunt humano mella palato,
Si malus hoc ipsum mordeat antè sapor,
Fítque mali gustu dulcius omne bonum,

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te pœniteat, iuuenis, toleraſſe labores:
Deposito magis est pondere, grata quies.

Labor inanis. vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus.

vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quòd edat, hoc ius est quando laborat.

Item:

Si tibi seruierit aliquis, tua præmia tecum:
Ne retinere diu cures, si diligis equum.

LAVS

LAVS.

Famam incontaminatam seruans, diues sat est.

Dulcius est ære, precioſum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, ibi quiſque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non ſit laudis auarus.

Non laudibus alienis, ſed propriæ conſcientiæ credendum.

Falſo, fraude, dolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria riſus erit.

Item:

Laudat adulator, ſed non eſt verus amator.

Item:

Noli laudari, cum poſſis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quàm tu tibi, credere noli.

Principibus laudari viris, laus maxima.

Opto placere bonis, prauis odioſus haberi,
Queis, niſi ſit prauus, nemo placere poteſt.

LEGES.

Decem præcepta.

Sunt præcepta decem, poſcunt quæ plurima: pauca
Nos facimus: mitis ſis Deus, oro, tuis.

Item:

Vnum crede Deum, nec vane iura per ipſum,
Sabbata ſanctifices, habeas in honore parentes,
Non ſis occiſor, fur, mœchus, teſtis iniquus,
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Inde datæ leges, ne fortior omnia poſſet.

Vt pax ſeruetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum.

Exlex qui viuit, meritò ſine lege peribit.

Item:

Item:

Nemo est exemptus,& legibus vndique demptus.

LIBERTAS.

In cauea minus benè canit luscinia.

Alterius non sit,qui suus esse potest.

Item:

Ditior est liber mendicus,diuite seruo.

Item:

Est proprius panis super omnia mella suauis.

Item:

Libertas animi cibus est & vera voluptas,
Qua qui diues erit, ditior esse nequit.

Item:

Libertas perdulce bonum,bona cætera condit,
Qua nisi conditur,nil sapit esca mihi.

Item:

Malo macer liber,quàm pinguis seruus haberi.

Item:

Non benè pro cuncto libertas venditur auro.

Item:

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes,hoc agit vt sit inops.

Item:

Venditur arbitrium,dum viuitur ex alieno
Sumptu: pane tuo vescere,liber eris.

Sapiens,sibique imperiosus,liber est.

Non liber natus,qui dæmonibus propriatus.

LVCRVM.

Malum lucrum, æquale dispendio.

Non est lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum est lucrum.

Hic as laudatur, qui libram sæpè lucratur.

LVDVS.

LVDVS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes,

Ludere cum potentioribus, periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item:

Dum ludit fortis, trudit me cuspide mortis.

Item:

Ludi stultorum, dominorum, siue luporum,
Non benè luduntur, quia seria sæpè sequuntur.

Ludus multorum malorum causa est.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam qui sequitur hæc tria, diues erit.

Item:

Diues eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item:

Ludens taxilis benè respice quid sit in illis:
Res tua, spes tua, sors tua, mors tua, pendet in illis.

Item:

Ludo falluntur, ludum qui sæpè sequuntur.

Item:

Rarò doctus erit, qui semper ludere quærit.

Item:

Sum nudus vt passer, facit hoc mihi tessera & asser.

LVX.

Lux depellit tenebras.

Præuia lux scire dat eunti, quò valet ire.

Item:

Vt melius cernam, porto de nocte lucernam.

MALVM

MALVM.

In procliui mala.

Non citò decreſcit mala planta, ſed vſque vireſcit.

Item:

Ollæ contritæ ſatis inueniuntur vbique.

Item:

Praua quidem citò fructificant, at fertilis arbor
Tardiùs: vrtica creſcere ſemper habet.

Malum benè conditum non mouendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec moueas iram poſt tempora longa latentem.

Item:

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item:

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota.

Malorum duorum minus eſt eligendum.

Eſt melius bellum pro collo, ſiue duellum.

Item:

Luſcus præfertur cæco, ſic vndique fertur.

Item:

Quo crus ſaluus erit, ocrea ſæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & ſua mater, quos homo laudet.

Item:

Inclyta, pura, pia, ſanctiſſima virgo Maria,
Eſto ſalutata ſemper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium.

Virgo Deum pariens, partus ſymptomata neſcit:
Nam quaſi non pariens integra virgo manet.

Item:

Vt ſol non lædit vitrum, per quod tamen intrat.

Sic de prole pia manet inuiolata Maria.

MARTIRIA.

Apoſtolorum Martyria.

Occumbit ſurſum pedibus, manibúſque deorſum,
In cruce protenſus Petrus: Paulum necat enſis,
Andreas ſtratus eſt in cruce funе ligatus,
Chriſti cognatus Iacobus fit enſe necatus,
Non oleum læſit Iohannem, in pace quieuit,
Sed procumbente Thomas occiditur enſe,
Concors cum Chriſto datur in cruce pœna Philippo
Occumbit prauè Iacobus ſub vulnere clauæ,
Fit cute priuatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo fit & enſe Mathæus,
Nulla parte reus occiditur enſe Thadæus,
Chriſto conſortem Simon patitur cruce mortem,
Mathiæ mortis pœnam dat ipſa bipennis,
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

Qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inueniet eam.

Occubere viri ſancti pro nomine Chriſti.

MEDICINA.

Fingunt ſe medicos, omnes: idiota, ſacerdos,
Iudæus, monachus, hiſtrio, raſor, anus,
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & vrina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis ſigna, iuriſtis fercula digna.

Honora medicum.

Cum ſueris fœlix, medicorum quærere ſalutes:
Vt tibi ſuccurrant, quando ſalute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recedente.

Item:

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli:
Sana languorem, faciens medicina dolorem.

Medicina maximos requirit sumptus.

Empta solet carè multum medicina iuuare:
Cúmque datur gratis, nil confert vtilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Vt dicant Da, da, cum dicit languidus Ah, ah.

MEDICAMENTA *vide Cibi, Morbi & Sanitas.*

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum.
Scropha, tumor, glandes, ficus cataplasmate cedunt:
Iunge papauer ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine medijs ad summa vix peruenitur.

Cernitur vberior prope fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit vndique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua, non accipitrem capit illa.

Item:

Vt vulgus fatur, malè cos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus,
Tollunt de cista mentis, quæ nouerit ista.

MENDACIVM.

Cur non nugatur, licet os mendacia fatur.
Sæpè susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacij pater diabolus.

Improbus est ille, qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni dispicuêre:
Os mendax, fatuúsque senex, paupérque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest noua fari.

MERCATIO.

Non benè mercatur, qui nulla merce lucratur.
Non est mercator precij nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis reuera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capra, anguis in ima,
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra quia fœtet:
Anguis est extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

Item:

Scurræ, vel ſcorta, veniunt benè non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Curſus aſellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptiſmalis meretricis, amor monialis,
Deſiſtunt eſſe tunc, quando ſit eſſe neceſſe.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quæque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui ſequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Clerice ſis fortis, ne des tua munera ſcortis.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his ſum factus egenus.

Item:

Euitare picem debes, ſimul & meretricem:
Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Piſces, perdices, vinum, necnon meretrices,
Corrumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Item:

Scribatur portis: Meretrix eſt ianua mortis.

Meretrices inſatiabiles ſunt.

Cum ceſſas dare, meretrix te ceſſat amare.

Item:

Mos meretricis erit, quòd ſemper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet, niſi dextram munere placet.

METEORA.

Cælum rubens.

Nocte rubens cœlum, cras indicat eſſe ſerenum:
Atque rubens mane tempus ſignat pluuiale.

Cometa.

Flat, ſiccat, cometa necat, & tempora carat.

Luna.

Pallida luna pluit, rubicunda flat, alba ſerenat.

Nubilum.

Non ſtillant omnes, quas cernis in aëre, nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus, niſi cum pluuia, violentus.

MIMI.

Scurrilitas vitanda.

Muſcæ, canes, mimi, ſunt ad conuiuia primi,
Non inuitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui ſua dat mimis, fallitur ipſe nimis.

Item:

Scurræ vel ſcarta veniunt benè non vocitata.

Item:

Stultior eſt fictus fatuas, quàm non ita dictus.

MINÆ. *Cælum territare.*

Det ſe terribilem, qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce ſonet, ſi quis dæmonia terret.

Minæ ſpernendæ.

Non ſtillant omnes, quas cernas in aëre, nubes.

Item:

Si moriere minis, aſini tumulabere bombis.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante veteris?

MISERICORDIA.

Eſtote miſericordes.

Dura iuſtitia, gratior eſt venia.

MODVS ET NIMIVM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi, clamat.

Item:

Immodicis breuis est ætas, & rara senectus,
Deteriórque solet finis ad illa sequi.

Item:

Ludus sæpe bonus, esse potest nimius.

Item:

Multoties dictum mox displicit auribus vnum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum.

Item:

Omne quod est nimium, crebrum sordescit ob vsum.

Item:

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis sit citò fessus.

Item:

Quod leue, valde graue fit onus, dum porto remotè.

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento.

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpe paratus.

Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.

Est mihi vix grata res, quæ non est moderata.

Item:

Est vibex testis, quòd percussi satis estis.

Item:

Esse nimis iustus, prudens nimis esse cauebis:
Omnia summa nocent, sed moderata iuuant.

Item:

Iussa paterna pati medium tenuêre beati.

Item:

Laudandi parcus, culpandi parcior esto:
Peccatur, si non adsit vterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo, reste.

Item:

Prævalet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serua mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est seruandus vbique.

Tuo te mensura pede.

Sic tibi sint vsus, ne rerum fiat abusus.

Item:

Vlrrà quam vestis non extendas tua crura.
Nec nimis expendas, si viuere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius inualidi viuunt sæpissimè cæci.

Item:

Non perdas puerem nunc ægrum, pòst valiturum.

Auditus grauitas.

Ex mox post escam dormire, nimisque moueri,
Ista grauare solent auditus, ebrietásque.

Aurium tinnitus.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus,
Ebrietas, frigus, tinnitum causat in aure.

Capitis doloris.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor est ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel frons, æstu tribulentur,
Tempora frónsque simul moderate sæpe fricentur,
Morella cocta nec non calidáque lauentur:
Istud enim credunt capitis prodesse dolori.

Dentium dolor.

Sic dentis serua, porrorum collige grana,
Vre cum hyoscyamo, adiuncto quoq; thure, decenter
Per sicchonion, & fumum cape dente remotum.

Fistula.

Auripigmentum, sulphur miscere memento,
His decet apponi calcem, coniunge saponi:
Quatuor hæc misce, commixtis quatuor istis
Pistula curatur, quater ex his si repleatur.

Occulorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, ventus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cepis, faba, lens, fletúsque, sinapi,
Ista nocent oculis, sed vigilare magis.

Rheuma.

Ieiuna, vigila, caleas dape, túque labora,
Inspira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu serua, si vis depellere rheuma.

Item:

Ieiuna, vigila, si vis depellere rheuma.

Item:

Ieiunes, vigiles, sities, & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus:
Si ad fauces, branchos: si ad nares, esto coryza.

Sanguinis profluuia.

Cum fluxum pateris, hæc ni caueas, morieris:
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item:

Si cruor emanat, ſpodium ſumptum citò ſanat.

Scabies.

Dum cutis prurit, quanto plus ſcalpitur, vrit.

Item:

Vir quem tormentat ſcabies, perſæpe cruentat.

Vocis raucedo.

Nux, oleum, frigus capitiſque, anguilláque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil eſt melius.

Morte mori melius, quàm vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra miſceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus ſimul, & ſepelitur.

Memorare nouiſſima tua. vide Mundus.

Cerne quid es, quid eris, humiles ſic efficieris:
Vile cadauer eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item:

Diſce quid es, quid eris: memor eſto, quòd morieris.

Item:

Eſto memor mortis, quo viuis tempore fortis.

Item:

Fœlix vt hora ſit vltima, perpetuò ora.

Item:

Non melius poterit hominis caro viua domari,
Mortua qualis erit quàm ſemper præmeditari.
Non igitur ceſſes ea quæ bona ſunt operari,
Nam mors non ceſſat tibi nocte diéque minari.

Item:

Pauper & exiguus exibis nudus ad vmbras,
Quamuis perſpicuus auro gemmíſque niteſcas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Iudicium, vita, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, leuius bona facta sequeris.

Item:

Peruigili cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora:
Sed cumules, vbi suprema statueris in hora.

Item:

Regia maiestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris citò sortis.

Item:

Tu modica fossa clauderis pellis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum seruo, mors sceptra ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione traliens,

Item:

Mors est ventura, transibus ad altera iura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Et graue transire, quia transitus absque redire.

Item:

Mors iuuenes rapit atque senes, nulli miseretur.

Illa fremit,genus omne tremit quod in orbe mouetur.

Item:

Mors minus eſt nequam quia nulli parcit,& æquam
Dat cunctis legem,recipit cum paupere regem.

Item:

Mors reſecat,mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & medicos,cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium,nullúmque veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.

Item:

Ne metuas mortem,communem deſpice ſortem:
Communis ſors eſt,quòd cunctis debita mors eſt.

Item:

Nemo vitare mortem valet, aut ſuperare:
Nam clauſis portis,intrat loca ſingula fortis.

Item:

Nullus tam fortis,cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit iniuſtus,necnon ſine crimine iuſtus.

Item:

Omne quod exoritur,terra fit & moritur.

Item:

Omnes maiores mors occupat atque minores,
Æqua falce ſecat,humilem maioribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit,quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt,ſic ibimus,ibitis,ibunt.

Item:

Ortus cuncta ſuos repetunt matrémque requirunt,
Et redit ad nihilum,quod fuit ante nihil.

Item:

Pelles quot pecorum,tot venduntur vitulorum.

Item:

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit,
Non euadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors soluit amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah, homo si sçirat, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquæque sorores.

Item:

Non tibi confidas, quòd multo tempore vitas:
Nam quò quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promitte tibi longa tempora vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto.
Nemo potest scire, quis primò debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item:

Scis ô mortalis, quòd mors leuibus volat alis.
Quæ subbitò absque mora, te tristi suppremit hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum.

Item:

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare:

Qui

Qui iacet in feretro, vix valet ova duo.

Item:

O Mors, quàm dura, quàm triſtia ſunt tua iura?
Si mors non eſſet, quàm lætus quilibet eſſet?

Mortem optare malum, timere peius.

Linque metum lethi, nam ſtultũ eſt tempore in omni.

Item:

Mortis linque metus, ſi tu vis viuere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi fit durum, quod noui me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Chriſte manebo.

Item:

Non tibi ſit curæ mortis formido futuræ.

Ne dij quidem à morte liberant.

Contra vim mortis, non eſt medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla poteſt mortale tributum
Soluere, naturæ lege tenetur homo.

Item:

Nullus homo lachrymis vnquã reuocatur ab vmbris.

Item:

Per nullam ſortem poteris depellere mortem.

Item:

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nũquam.
Nec pretium, nec ſeruitium, mors recipit vnquam.

Nil refert vbi, modò bene moriaris.

Quo moriare loco, nil refert: ad Iouis aulam
A terra ſpacium ſemper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores menſæ. Vide conuiuium.

Si ſteteris coram dominis, hæc quinque tenebis:

Iunge

Iunge manus, compone pedes, caput erige, visu
Non dispergas, nisi iussus, pauca loquaris.

MVLIER ET CONIVGIVM.

Portantes dominæ claues, sunt vndique mulræ.

Aequalem tibi quære vxorem.

Fœmina vult iuuenem thalamo, spernítque senilem.

Item:

Rustice calloſe, cunctis populis odioſe,
Cur te formoſæ vis ſociare Roſæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non est mulieris amicus.

A muliere initium factum est peccati.

Dante creatore dum sic homo fulget honore,
Surgit ab vxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clausit, portam vitæ reserauit.

Item:

Prima virum primum mulier deiecit ad imum.

Fœmina nihil pestilentius.

A fumo, stillante domo, & nequam muliere
Te remoue: quia sunt quæ possunt valdè nocere.

Item:

Bestia crudelis, est cor prauæ mulieris.

Item:

Fœmina corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Destruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus assibus est mala peior.

Item:

Fœmina fax Satanæ, rosa fœtans, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: mala serò, non bona mane.

Item:

Item:

Fœmina quem ſuperat, nunquam viuit ſine pœna,
Libertate caret, turpi conſtrictus habena.
Fœlices illi, quos non capit illa ſagena,
Heu, niſi mors facit, vix rumpitur illa cathena.

Item:

Hunc fatuum fateor, quem calceus vrget & vxor.

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nílque tacere,
Decipere: hæ verè dotes ſunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt peiora venenis:
Peruerſus ſocius, mala fœmina, falcus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia: pax ſapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria deſtruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane ſurgunt pueri ſine pane.

Item:

Væ tibi fœmineo quiſquis es apte iugo.

Malum eſt videre mulierem: peius, alloqui: peſſimum, tangere.

Colloquium, riſus, contactus, oſcula, viſus,
Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, verte te de me, ne lædar à te:
Nam tua formoſitas, eſt mea calamitas.

Item:

Poſt viſum riſum, poſt riſum venis ad tactum,
Poſt tactum factum, poſt factum venis ad vſum:
Ergo caue tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sit tibi conſultum, mulieris ſpernere vultum,
Eſt verè venenum, nobíſque videtur amœnum,
Attrahit vt viſcus, interficit vt baſiliſcus.

Mobilior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, fauor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, ſunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit poſt partum, quæ benè ſenſit.

Item:

Fœmina nulla bona: ſed ſi bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma eſt leuius? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis breuis eſt animus mulieris.

Mulier turture loquacior.

Creſcunt ſermones, vbi conueniunt mulieres.

Item:

Eſt quaſi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viſcus eſt illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe vt violentius vras,
Et violer violis, ô violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum ſuperabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieres,
Colloquium quarum nihil eſt niſi virus amarum,

Præbens.

Præbens ſub mellis dulcedine pocula fellis:
Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis.
Illaqueat ſtultos, & fert ad tartara multos.

Mulieres ad lachrymas ſunt procliues.

Fœmina dum plorat, dum ruſticus ebrius orat,
Dum luſor iurat, nihil hic deuotio durat.

Item.

Fœmina dum plorat, virum ſuperare laborat.

Mulieres dolis plenæ ſunt.

A muliere caue quamuis ſit religioſa,
Quanto plus ſimplex tanto plus luxurioſa.

Item:

Adam, Samſonem, Loth, Dauidem, Salomonem,
Fœmina decepit: quis modo tutus erit?

Item:

Fœmina dum iurat, errat qui credere curat,

Item:

Fœmina res ficta, res ſubdola, res maledicta.

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallítque canendo.

Item:

Fœmina fallere, falſáque dicere quando cauebit;
Sequana piſcibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item:

Ille lauat laterem, qui cuſtodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caueas, quòd non ſubeas caueas mulierum,
Si caueas vt non habeas diſpendia rerum.

Item:

Vincit ſæpè virum fœmellæ aſtutia dirum.

Mulierum auaritia.

Dum habes dare, ſolent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, ſed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Poſt caſum rerum, ceſſabit amor mulierum.

Qui non litigat, cælebs eſt.

Linque malam Gretam, vitam capiéſque quietam.

Item:

Qui capit vxorem, capit abſque quiete laborem.
Longum languorum, lachrymas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret vxore, lite caret atque dolore.

Item:

Vxorem duxi, ſed ſentum poſtea luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, ſi pauca loquatur.

Vxor bona optima poſſeſſio.

Dulcius eſt melle, iungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil eſt mala peius:
Omnibus iſta bonis præſtat, & illa malis.

Item:

Ruſticus eſt verè, qui turpia de muliere
Dicit: nam verè ſumus omnes de muliere.

MVLTITVDO.

Multæ manus onus leuius, reddunt.

Si fuerit multus benè tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Gariam perdidit.

Segniús expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MVNDVS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem venturum denotat, in quo
Sol sine nube micat, & sine nocte dies.
Hæc tunc vna dies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, fine carens.
Istam mirè diem benedictio sancta venustat,
Quam stabilem reddit, fine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescet,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies remouetur amœna. / sanctorum mens aliena.

De re terrena { non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena crumena. / tua mens non fiat amœna.

In re terrena { labor eminat atque cathena. / nec lex, nec iuris habena. / nihil est aliud nisi pœna.

Item:

Ambitiosus.

Ambitioſus honos,& opes,& fœda voluptas,
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli ſperare caducis:
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Deſere feſtinus mundum tranſi peregrinus,
Curras abſque mora,citò tranſit,nec redit hora:
Ad patriam ſoſpes veniet,qui tranſit vt hoſpes.

Item:

Dic homo quid ſperes,qui mundo totus adhæres?
Tecum nulla feres,licet omnia ſolus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis,cur non mortalia ſpernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles,Chriſti fortiſſime miles,
Effuge iucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè,qui cum bona poſſet habere.
Sponte ſubit pœnas infernaléſque cathenas.

Item:

Eſſe,fuiſſe,fore,tria ſunt florida ſine flore:
Nam ſimul omne perit,quod fuit,eſt,& erit.

Item:

Forma,genus,mores,ſapientia,res,& honores,
Morte cadent ſubita: ſola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non eſſe queant ſine pœna:
Gaudia diuina ſemper ſunt abſque ruina.

Item:

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas.
Vt careas pœna, læteris in æde suprema.

Item:

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ:
Nam miser est & erit, qui mundi prospera quærit,
At diues verè, qui non ea curat habere.

Item:

Gloria mundana non est nisi visio vana.

Item:

Heu stolidæ mentes pereunt peritura sequentes:
Sed sapiens spernit, quicquid mutabile cernit.

Item:

Luctum depone pro rerum perditione.

Item:

Mundus non mundat, sed mundus poluit: ergo
Qui manet in mundo, quomodò mundus erit?

Item:

Nil solidi mundus, nil omni possidet æuo:
Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret, qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item:

Non est ridendum, sed in isto tempore flendum:
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit,
Æterno luctu lugebit tunc sine fructu.

Item:

Nónne vides mundum miserum nimis & furibundum.
Sub gladio diræ mortis languendo perire?

Item:

O genus humanum, tibi consulo mente fideli,
Linque quod est vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item:

Omne bonum, velox: fugitiuáque gaudia mundi
Monstratur terris, & citò lapsa ruunt.

Item:

Omnia sunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi:
In pratis vt flos, sic perit omnia honos.

Item:

Peruigili cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miseri miser orbis amator.
Quàm patriam, sempérque cupit vagus esse viator.

Item:

Prædia terrarum, possessio diuitiarum,
Fabrica murorum, grandis structura domorum,
Gloria mensarum, cum delitijs epularum,
Resplendens vestis, quæ moribus obstat honestis,
Grex armentorum, spacioſus cultus agrorum
Fertile vinetum, diuersa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec post hæc inuenientur.

Item:

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipsum se fallit, & se dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formosum mundus gerit aut pretiosum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras te fortasse relinquet:
Aut modò dum loqueris desinit esse tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tolles plenos rubigine folles.

Item:

Quid genus, aut species, quid opes: quid fama valebit,

Quando nil diues, sed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mũdus, quid gloria, quidúe triumphus?
Post miserum funus puluis & vmbra sumus.

Item:

Quod breuiter durat, quis prudens quærere curat?
Viue Deo soli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Christum, mundum non diligit istum,
Aestimat obscœnum, quod mundus credit amœnum,
Totum vilescit, quicquid in orbe nitescit.

Item:

Stant modica puncta, mundana negotia cuncta.

Item:

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo: plus tamen ista placent.

Item:

Tempora transibunt, & gaudia vana peribunt,
Et parient fructum, tristem per secula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,
Vt placeas Christo, mundo dum viuis in isto,
Nec tibi sint curæ res ad nihilum redituræ,
Quæ citò labuntur, magnóque labore petuntur.

Item:

Vir bone quid curas res viles, res perituras,
Nil profuturas, damno quandoque futuras,
Nemo diu mansit in culmine, sed citò transit:
Est breuis atque leuis in mundo gloria quæuis:
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.

MVNERA. VIDE
Beneficentia.

Auarum expugnat omnia.

Accusatiuus

Accuſatiuus ſi venerit ante tribunal,
Atque vocatiuus, quamuis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, ſi venerit abſque datiuo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, peruertunt omnia iura.

Item:

Lex eſt defuncta, quia iudicis eſt manus vncta,
Propter id vnguentum, ius eſt in carcere tentum.

Item:

Munera laſciuas corrumpunt ſæpe puellas:
Quáſque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt vndique mentes.

Item:

Qui ſpernat munus, non eſt in millibus vnus.

Item:

Si dare multa pòtes, quicquid auebis habes.

Nil recuſandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non ſolet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non ſe facit eſſe ligatum.

MVSICA.

Ad ſonitum muſæ, ducuntur ſæpe chorcæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & breuis ira,
Hæc tria ſunt madidis ſemper cantoribus apta.
Muſæ quando ſonant, ſonitum bene tympana donant.

MVTVVM.

Mutuo dans, aut amicum aut rem perdit.

Cum rogo quem nũmos ſine pignore, non habet vllos:

Qui ſuis infenſus, det mutuo.

Vxor, equus, veſtis, & calceamenta, inhoneſtis,
Dum conceduntur, cum damno reſtituuntur.

NATVRA.

Natura paucis contenta eſt.

Parua manus pueri, modico ſolet eſſe repleri.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Diues ſic eſſet, quia res ſibi nulla deeſſet.

Item:

Vir vnus more veteri ſolo cibat ore.

Naturæ propagatio. vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine piſces.

Item:

Nomen abeſt picæ, niſi quid varij tenet in ſe.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata.
Obſequijs Domini ſtat, ſtatione data.

Item:

Si quæris quorſum verrit gallina? retrorſum.

Naturam expellas furca, tamen vſque redibit. vide Diuerſa ſtudia.

Balnea cornici non proſunt, nec meritrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.

Item:

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipſe.

Item:

It lupus ad caulam citiùs quàm regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantauerit annos,
Pſallere neſcit adhuc alium cantum, niſi Gug, gug.

Item:

Non comedit lardum ſic, cattus vt æſtimat ipſum.

Item:

Item:

Pinguis amore leues lambunt candelabra feles.

Item:

Rana petit saltum, quamuis ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua iura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat, & ollas.

Item:

Sus Magis in cœno gaudet quàm fonte sereno.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Protinus apparet quæ plantæ frugiferæ futuræ.

vide coniectura.

Tu nihil inuita dices faciésue Minerua.

Cantat auis quæuis, sicut collum sibi creuit.

Item:

Quod natura negat, nemo fœlicitur audet.

NECESSITAS ET COACTVS.

Sunt quasi non facta Domino iuranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum seruat in agro.

Faxis vt libeat quod est necesse.

Est indulgendum, quod non aliter faciendum.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus.

Item:

Non durant actus, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moras recusat.

Fundo stans vnda, iacitur de naue profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si bouem non habes, asinum agas.

Assabis nidum, si non mueniris ouum

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ouis pullus non natis quando fit vllus?

Item:

Panem Iustina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCVRITAS.

Antiqua æris possessio nobilitat.

Auri nobilitas luteam si vesteat ollam,
Non ideo sequitur, hanc minús esse lutum.

Item:

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villæ.

Nobiles naturaliter sunt omnes, nullúsque degener, nisi vitijs qui deditus est.

Adam fodiente, quis nobilior Eua nente.

Item:

Postquam degeneres cœperunt nobilitari,
Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas, sola est atque vnica virtus. vide Virtus.

NOVITAS.

Est quoque cunctarum nouitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet:
Sed cum vilescit, sub scamno sæpe quiescit.

Item:

Omne nouum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt noua grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRAE.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera mala sunt.

Dæmon

Dæmon ipſe crucem fugit, vt malus vndique lucem.

Item:

Nocte laboratum non eſt opus vndique gratum.

NVNTIVS.

Praua reuelare ſi vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia fœlicitatis mater.

Audit carnificem, ſpernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, ſunt artes ſi tibi curæ.

OCCASIO.

Ad clamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica fit ouis cibus vndique cauſa.

Ex minimis grandia. vide Origo.

Occaſio facit furem.

Fur, obſtante ſera, non furta facit niſi ſera,

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Occaſio non amittenda.

Dum ſatis eſt callidum, debemus ſudere ferrum.

Item:

Dum ſus præbetur, tunc ſaccus promptificetur.

Item:

Eſt citus ille cocus, dum calet igne focus.

Item:

Ferrum quando calet, cudere quiſque valet.

Item:

Fronte capillata, poſt eſt occaſio calua.

Item:

Remigo ſub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occaſio.

Ardet de facili ſtramen, cum iungitur igni.

Item:

Item:

Cultum combruit, qui feruida balnea quærit.

Item:

Feruidior locus est, cui propior focus est.

Item:

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cauere,
Quàm prope serpentem procumbere virus habentem.

Item:

Vt cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIVM.

Spartam quam nactus, hanc orna.

Alterius noli in messem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras coruis, vanáque vanis.

Item:

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:

Tu supplex ora, tu protege, túque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur. vide Coniectura.

Non ex operibus saluamur, sed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item

Item:

Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori:
Quos verò solantur opera, non iustificantur.

Sex opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, tumbo:
Corripe, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO.

Esquilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona, producit dulcia poma:
A radice mala, nascuntur pessima mala.

Item:

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item:

Dat pullos tales, qualis dignoscitur ales.

Item:

Ex prauo pullus bonus ova non venit vllus.

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item:

Filius vt pari similis, sic filia matri.

Item:

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis.

Item:

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item:

Si genetrix castè, castè quoque filia viuet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Antè

Antè fuit vitulus, qui iam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis sit sæpè molestia grandis.

Item:

Et nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus.
Ex paruo puero sæpè peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sola scintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PÆDAGOGIA.

Docens vtilia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,
Cæcos & claudos non imitare duces.

Item:

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Esto pius verè super his qui te genuêre.

Item:

Vt vaccam vitulus comitetur, res iubet & ius.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet vterque parens, dum filius est benè parens.

Item:

Lætitiam patri generat sapientia nati,

Item:

Vt bona sit nata sua, vult mater violata.

Malicorii malum ouum. vide Origo.

Parentum est, nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos capit vndique mures.

Item:

Item:

Est puer alendus à patre, simúlque tuendus.

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non potest.

Fer patientur onus, ferri quodcunque necesse est:
Vincere nam poteris non meliore via.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.

Non animo tristi fer pœnam quam meruisti.

Item:

Quam pateris dignè, patiare pœnam benignè.

Item:

Quod pateris meritò, patienter ferre memento.

Sustine & abstine.

Audi, cerne, tace, si cum vis viuere pace.

Item:

Disce pati, si vis victorum tu fore ciuis.

Item:

Nobile vincendi genus est patientia: vincit,
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Item:

Tempore si mœsto vexaris, fortior esto:
Nam post aduersa Deus bona dat vice versa.

Item:

Tripliciter morior: aduersa ferens patienter,
Compatiens passus, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus est in patria sua.

In patrea natus, non est propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta sua magnus erit patria.

Patriæ fumus aliено igni est luculentior.

Dulcius

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant, manibus tumulata suorum.

Item:

Vultlepus esse loco semper generatus erat quo.

PAVPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens diues volo dici.

Achrematia *docet parsimoniam.*

Bursa carens ære, vetat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit.

Item.

Expensas fugere solet omnis qui carit ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,
Fons vbi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenuis plus farre carentis.

Item:

Si tibi deficit es, miser es, præpinguia non es,

Asperius nihil est humili, cum surgis in altum.

vide Fortuna.

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primum de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?
Fac quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item:

Item:

Pauperis in cauſa non auris ſit tibi clauſa.

Item:

Pauperis in ſpecie dum Chriſtus venerit ad te,
Impertire ſibi, quod dedit ipſe tibi.

Item:

Per miſeros quique ſancti ditantur vbique.

Item:

Qui dat pauperibus, theſauros colligit aſtris,
In quos nil fures iuris habere queunt.

Item:

Si ſum ſemper egens, non debes ſpernere me gens:
Chriſtus pauper erat, qui nunc ſuper omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, ſemper miſeri miſerere.

Item:

Spernit cœlorum Regem, ſpretor miſerorum.

Item:

Tunc benè prandetur, cum Chriſtus adeſſe videtur:
Si des, ipſe dabit: ſi non des, ipſe negabit.

Item:

Viuas prudenter, gazas habeas ſapienter.
Non abſcondendo, ſed egenis diſtribuendo.

Haud facilè emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obulos generatus,
Nunquam nummorum dominus ſit ille duorum.

Item:

Pauper homo rarò viuit cum nomine claro.

Item:

Pauper pauperiem per totum ſuſtinet orbem.

Item:

Pauper peiorem reſtis tenet vndique patrem.

Item:

Pauper vbique iacet, dum sua bursa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata sæpè.

Item:

Profectum faciunt rarum, quos debita stringunt.

Item:

Sint noua vel vetera, pauper sua calceamenta
Rumpit palpando citius quàm dives eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, sequitur vix vnus & alter.

Item:

Dum pauper clamat, ianua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda est.

Exiguo pulchram ducit solertia vitam:
Pauperis in specie nam sæpè Deus latet ipse.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miser est hic mas, cuius in sæpè coquina
Mucidus est panis, caro raucida, pendula vina.

Item:

O bona pauperies, nisi te Deus ipse tulisset,
Tunc tua durities multis ingrata fuisset.

Item:

Pauperior census non fit turbatio sensus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod dives qui modo gaudet,
Assidúe flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum dives loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Item:

Multa licet ſapias, re ſine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur, miſer & vilis reputatur.

Item:

Pauper & abſque pilis, eſt ſponſa nimis mihi vilis.

Item:

Si careas ære, cupiet te nemo videre.

Item:

Vtilis & ſapiens vix toleratur inops.

Paupertas ſapientiam ſortita eſt.

Pauper mercator, bonus hic fertur mediator.

Item:

Paupertas cautas quærit vbique vias.

Proſperitas eſt, proſperitate carere.

Abs re qui vadit, res ſibi nulla cadit.

Item:

Diues nil audet, paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Eſt vbi res nulla, ſcio quòd non res cadit vlla.

Item:

Illico ſternetur, vbi nil niſi ſaccus habetur.

Item:

Pauca gubernare, pacem ſolet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo, dum nihil obtineo?

Item:

Si breuis eſt baculus, breuior fiet tibi ſaltus.

Item:

Si tibi pauca res, eſt tibi magna quies.

Item:

Viuit ſecurus, paupertas eſt ſibi murus.

Rebus ſemper pudor abſit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Iuſtus laudatur, quod inops Cunrad vocitatur.

Satius eſt non fuiſſe diuitem, quàm pauperari.

Poſt zephyros plus lædit hyems, poſt gaudia luctus:
Vnde nil melius, quàm nil habuiſſe ſecundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæſus melius, quàm verbere cæſus.

Item:

Dum cutis eſt plena, fiet dormitio ſana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laboris,
Pax belli exacti pretium eſt, pretiúmque pericli,

Item:

Præcedens pactum, bellandi diſijcit actum.

Item:

Si det oluſcula menſa minuſcula pace quieta,
Non pete grandia lautáque prandia face repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reuerſus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus eſſe volebat.
Sed cum conualuit, manſit vt ante fuit.

Item:

Scandala ſæpè noua peccata mouent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex mente citò res bona, ſed mala lentè.

Etiam mali quandoque benè agunt.

Declinans nauis releuatur in æquore prauis.

Item:

Lædere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Ex tranſgreſſione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnauit ſecula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, proceſſit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda tui eſt.

Dupliciter peccat, qui ſe de crimine iactat.

In malitia perſeuerantes pereunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Peius currendo vitium fit, quàm reſidendo.

Item:

Qui nunquam cecidit, hunc nullus ſurgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut ſcurra ſedens, eſt tamen æquiualens.

Mali ad nocendum aſſiduè proni ſunt.

Nequam nequitiam monſtrat vbique ſuam.

Item:

Semper iniquorum ſcelus impedit acta bonorum.

Mali ſunt homines, qui bonis dicunt malè.

Autumat hoc in me, quod nouit perfidus in ſe.

Item:

Mos eſt ſtultorum, reprendere facta bonorum.

Malis bene eſt.

Gaudia ſtultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam peior, tanto ſors eſt ſibi maior.

Item:

Sæpe mali florent, vt poſt ea gaudia plorent.

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os huius, sunt publica crimine cuius.

Omnis malus, seruus est, etiamsi rex sit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Erebo, fisco, fas viuere rapto:
Militibus, medico, tortori, occidere ludo:
Mentiri astrologis, pectoribus atque poëtis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundauêre parentes,
Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est iudex, fraus est mercator in vrbe,
Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ædes pietas construxit auorum,
Has nunc hæredes deuastant more luporum.

Item:

Virtus, iustitia, clerus, mammon, Symonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia prætendimus quàm malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item:

Quòd puer est cæsus loquitur, non cur ita læsus.

Peccati grauitas ex circumstantijs æstimanda.

Aggrauat ordo, locus, mos causa, scientia, tempus,
Lucta pusilla, modus, culpa, genus, & status altus,
Conditio, numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio resecanda sunt.

Nemo

Nemo nimis properè didicit nociua cauere,

Item:

Prorsus & absque mora, vitium remouere labora.

Peccatores odit Dominus.

Degeneri vitavitam corrumpere vita.

Ne vitæ merita demeritatis ita.

Item:

Nunquam cœlesti Domino placuêre scelesti.

Item:

Omnis homo verè debet peccata timere:

Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt.

Qui semel malus, semper.

Infamis verè debet væ semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item:

Vili parcatur, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus. vide Proprium.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Vnicuique dedit vitium natura creato.

Iam vix sunt visi, qui caruêre nisi.

Item:

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,

Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item:

Nullus in Ecclesia viuit sine sorde viator:

Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item:

Omne bonum quod habes, contaminat vnica labes.

Item:

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano:

Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item:

Quis ſine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui ſint abſque niſi, non ſunt homines mihi viſi.

Item:

Si niſi non eſſet, perfectus quilibet eſſet.

Voluntatem Domini ſciens, nec faciens, plagis vapulabit multis: & contrà.

Ignorans, facinus, pecco ſciente minus:
Tu quia ſcis quid agis, eſt tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adſit regula peccatis, quæ pœnas irroget æquas.

Ad facinus duplex, non ſufficit vltio ſimplex.

Aegipti decem plagæ.

Prima rubens vnda, ranarum plaga ſecunda,
Inde culex triſtis, pòſt muſca nocentior iſtis.
Quinta pecus ſtrauit, veſicas ſexta creauit:
Inde ſubit grando, pòſt bruchus dente nefando,
Nona tegit ſolem, primam necat vltima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, muſcæ, pecus, vlcera, grando,
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum ſus dependi.

Quod ſus peccauit, ſucula ſæpe luit.

Mali puniendi.

Iuſti vexantur, niſi praui corripiantur.

Item:

Vltio tarda fouet crimina, damna mouet:
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eueniunt.

Beſtia dicetur, qui te non Chriſte veretur:
Quíque malignus erit, mox ſine fruge perit.

Serò Iupiter diphteram inſpexit.

Ad

Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.

Item:

Ad vada tot vadit vrna, quòd ipsa cadit.

Item:

Ante Dei vultum nihil vnquam restat inultum.

Item:

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis:
Compensat longas sed grauitate moras.

Item:

Pœna venit serò, veniens a iudice vero.

Item:

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item:

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item:

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum:
Vltio iusta Dei digna refundit ei.

PEREGRINVS.

Delinquit citius ignotus, non bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

Parrhisios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item:

Stultus iens mille leucas, stultus reddit ille.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patria, quasi bos nutritus in aula.

Regredi præstat quàm male currere.

Circumiens valida non dicetur via curua.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus, fida perigrinantis custos,

Osque manúsque serua, necnon genitalia membra.

Sic transire loca poteris quæcunque remota.

PERICVLVM.

Addiscens altè suspendi, strangulor antè.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Ouem lupo committere.

Non est consultum, super oua ponere stultum.

Item:

Nunc est muricipi commissus caseus ipsi.

Item:

Stultior est stulto, fatuum ponens super oua.

Namque superpositus frangere quæque solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseuerauerit vsque ad finem, saluus erit.

Insta, ne cesses, aderunt post semina messes,

Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:

Vt Scriptura sonat, finis non pugna coronat.

PHILAVTIA.

Proximus sum egomet mihi.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum deuisor particularum,

Har.

Hanc discas artem, maiorem sumito partem.

Item:

Te primò benedic: nam presbyter ipse facit sic.

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes,
Et vanis inflat corda superba notis.

Tunica pallio propior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTVRA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.

Corde Deum toto cole, dilige: consule fratri:
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra téque Deúmque facis.

Item:

Dilige sic alios, vt te quoque Christus amauit:
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac desiderij Deus est pietate colendus,
Iustitiæ vt merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc Vatum dogmata: charus
Primùm sit Dominus, proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige; in hoc coëunt omnia iussa dei.

Item:

Ipse

Ipſe Deus primas ſibi vendicat, ipſe ſecundas
Proximus: id vates ſummáque Legis habent.

Item:

Iuſſa Dei ſunt hæc: Benefac, malefacta relinque:
Sic facias alijs, ſicut fieri cupis in te.

Item:

Nunquam peccares, Dominum ſi ſemper amares.

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura ſecunda vacet.
Primus amor Domino, fratri ſed congruit alter:
Sic lex, ſic omnis namque Propheta iubet.

Item:

Quod ſibi quis nolit fieri, non inferat vlli:
Quin alijs faciat, ceu cupit ipſe ſibi.

Item:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris viuere iure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idque chorus Vatum, Léxque verenda docent.

Pietas ad omnia vtilis eſt.

Atria ſunt cœli menti patefacta fideli.

Item:

Chriſto iunguntur, ſua qui mandata ſequuntur.

Item:

Crimina deuita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, ſi ſolari: ieiuna, ſi ſaturari:
Da, ſi ditari: ſerui, ſi vis dominari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cauere,
Mundum deſpicere cœleſtia corda tenere,

Hæc

Hæc eſt ſynceræ mentis ſapientia vera.

Item:

O quàm ditantur, qui cœlica regna lucrantur!
Quantum gaudebunt, quos gaudia ſumma replebunt!
Ergo fide pura te Chriſto ſubdere cura,
Auxilio cuius fugies mala temporis huius.

Item:

Pro paucis iuſtis, multis parcetur iniquis.

Item:

Semper gaudebit, Domini qui iuſſa tenebit.

Item:

Si quis ſaluari vult perpetuóque beari,
Chriſto deuotum ſtudeat ſe tradere totum.

Item:

Viuo tibi, moriórque tibi dulciſſime Ieſu:
Mortuus ac viuus ſum, maneóque tuus.

Item:

Viue Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pecatus, ſemper tranſire paratus.

Item:

Viue Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Viue diu, ſed viue Deo: nam viuere mundo,
Mortis opus: vera eſt, viuere, vita Deo.

Item:

Viuere coneris benè, nam benè ſic morieris:
Vix benè viuentem vidi prauè morientem.

Item:

Vtilis eſt pietas, plus quàm terrena poteſtas.
Nemo poteſtate ſaluatur ſed pietate.

Probitas laudatur & alget.

Multos audiui ſapientia verba mouere,
Stultorum verè mores actúſque tenere.

POENITENTIA.

Pœniteat vos erroris, vt deleantur peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat, opúsque sequatur.

Item:

Fle pro peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugeat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpè dolere.

Item:

Plange, dole, pia corde leua, veniámque precare:
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si malè feciſti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic Miserere:
Per Miserere mei, tollitur ira Dei.

Pœnitentia sera. vide Prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan currit aqua, quò quondam currere visa.

PRAESENTIA.

Domini oculus saginat equum.

Ex

Ex visu domini fit pulchritudo caballi.

Item:

Quæ tua sunt cerne, pigris committere sperne.

Item:

Visus heri pulchrum facit ornatúmque caballum.

PRECATIO ET VOTVM.

Crede, quòd optantes sunt diuitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum solum coles.

A macula sordis munda precor intima cordis.

Item:

Casta Deus mens est, casta vult mente vocari,
Et castas iussit pondus habere preces.

Item:

Christus rex regum, qui non dormitat in æuum,
Protegat hanc ædem, necnon sine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non est Moyses nec Helias,
Hæc saluatori gloria sola datur.

Item:

Langueo amore tui, Iesu, dulcissime Iesu,
Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quòd læta dies tibi plaudat:
Vespere, quòd tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum est vt sit mens sana in corpore sano:
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui priùs implorat Christum, fœliciter orat.

Item:

Quisque roget Christum veniens vt liberet ipsum.

Item:

Sancta

Sancta Columba ſuper requieſcis vertice Chriſti,
Sancta Columba etiam me requieſce ſuper.

Item:

Te precor omnipotens, vt me tua gratia gratum
Ad finem ducat, naurgantem per mare latum.

Item:

Vt contra Stygium pugnemus fortiter hoſtem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quiduis continget quod optaris.

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item:

Fert vt plebs fatur, ſaccus, quod quiſque precatur.

Item:

Tu petis, & rogito, ſaccus tamen eſt quaſi virgo.

Orabo ſpiritu, ſed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidáque precatio mente,
Ardua perruptis nudibus aſtra ſubit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, ſed votum: non muſica carmina, ſed cor:
Non clamor, ſed amor, ſonat in aure Dei.

Item:

Vt ſit grata Deo, penetrétque oratio cœlum,
Corde ſit ex puro, ſit breuis atque frequens.

Petitio iuſta facilíſque eſſe debet.

Exige rem iuſtam, ſi non cupis inde repulſam.

Item:

Illum nullus amat, qui ſemper, Da mihi clamat.

PRINCIPIVM.

Boni principij bonus finis.

Gratia principijs ſemper reſpondet honeſtis.

Principium, dimidium totius.

Dimidium

Dimidium facti, qui benè cœpit, habet.

Satius est initijs mederi, quàm fini.

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas conualuêre moras.

PROCERES.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie: sic nego quotidie.

Item:

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Per multum cras cras, semper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies vnus differtur, sæpè fit annus.

Item:

Tunc moritur mannus, dũ gramina protrahit annus.

PROFVSIO.

Cui largior est copia rei cuiusdem, ea profusiùs licebit vti.

Copia cui piperis, hoc vestitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quàm colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item:

Res quæsita mora, parua consumitur hora.

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura,
Non est dilectum, si talis perdit amictum.

Item:

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea rependit.

Item:

Qui plus expendit, quàm rerum summa rependit,
Non ad miretur, si paupertate grauetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item:

Quisque coquens multũ, solet hic consumere multũ.

PROMISSIO.

Charetis pollicitationis.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis diues quilibet esse potes.

Item:

Promittit largè, qui certo iam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia verè.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Sponde, noxa adest,

Rem tibi promissam, nulli promiseris vnquam.

PROPRIVM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Bis vicit, qui se vincit.

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit
Oppida: quíque potest cor domuisse suum.

Item:

Linguam frænare, plus est, quàm castra domare.

Item:

Qui scit frænare linguam, sensúsque domare,
Fortior est illo qui frangit viribus vrbes.

Item:

Vincere cor proprium, plus est, quàm vincere mundũ.

Consilium malum consultori pessimum.

Insontem sontes conatur perdere: verùm
Pœna retorquenda est in caput ipsa suum.

Item:

Sæpè suum proprium fecit puer ipse flagellum.

Propria domus omnium optima.

Est quasi, qui proprius, aureus ipse focus.

Propria vineta cædere.

Vnus non alium, vetus annus non docet annum.

Qui sibi malus, nemini bonus.

Est auis ingrata, quæ defœdat sua strata.

Item:

Non bonus est vlli, qui malus ipse sibi.

Item:

Si tibi non fueris, nec mihi rector eris.

Tunica pallio propior.

Nunquam priuatis alienos anteferatis:
Nam priuata sedent, aliena cauſibus hærent.

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Castigans alios, te castiga prius ipsum,
Vt castigatus sis castigare paratus.

Item:

Exemplum detis, alios quicunque docetis:
Si non seruatis quæ præcipitis, taceatis.

Item:

Me malè castigat, proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citiùs eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cauebis.

Item:

Si quis damnauit, quod primitus esse probauit,
Talis laudator leuitatis habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intristi, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRVDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura.
Tu primò cura; cuius mora plus nocitura.

Item:

Effundens escas, rarò benè colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Inuestigetur res quæ suspecta videtur:
Nam solet verè, res indiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse, qui nescit prouidus esse.

Item:

Item:

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item:

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item:

Palmas præuiſas habeas tu quando choriſas.

Item:

Peruigili cura, ſemper meditare futura.

Item:

Præuius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò ſternatur equus qui tardus habetur.

Item:

Quicquid agas, ſapienter agas, & reſpice finem.

Item:

Res quæ ſparguntur, totæ non ſæpe leguntur.

Ingenium vires ſuperat.

Magis conſilijs, quàm armis, bella geruntur.
Illa quidem faciunt iuſſa ſed iſta iubent.

Mus non vni fidit antro.

Mus miſer eſt, antro qui tantùm clauditur vno.

Omnia probate, quod bonum eſt tenete.

Nidificans caueas vult paſſer viſere multas,

Item:

Omne, licet charum, tibi quod fore putas amarum.
Eijce, nec retine, ne ſit tibi cauſa ruinæ.

Item:

Qui videt vtilius, & ſimile deteriora,
Abſit ei radius luminis abſque mora.

Prudentia eſt, de ijs quæ ad bene beatéque viuendum conducunt, bene conſultare poſſe.

Corrige præteritum, præſens rege, cerne futurum:
Hoc etenim ſapiens vir tenuiſſe ſolet.

Item:

Doctor erit, semper qui viuere scit sapienter.

Item:

Principium finémque simul solertia spectat.

Item:

Quis, quid, vbi, quãdo, cui, quantum, quomodo, quare,
Ista notanda diu respice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne sequentem.

Sapiens non eget.

Prouidus est plenus, improuidus extat egenus.

Tela præuisa nocent leuiùs.

Improuisa magis vulnera sæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit, qui cum sapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum sentit, qui prouidet ictum.

Item:

Tela nocent leuius, visa volare prius.

PVDOR.

Vbi pudor, ibi honor.

Dum cernit quasi flens, veniam petit ipse rubescens.

Item:

Iurè coronetur, quicunque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

RARITAS.

Rarum, charum.

Fit, quod contemptis, peto nigrum, panibus albis.

Item:

Omne boni pretium nimio vilescit in vsu.

Item:

Omne rarum charum, vilescit quotidianum.

Item

Item:

Qui pectit rarò, cum pectine pectit auaro.

Item:

Quod procul afertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQVIES.

Quod caret alterna requie durabile.

non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quoque securis.

Item:

In matutinis quicunque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit.

RISVS.

Fatuus in risu exaltat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum vel citò ridet.

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RVSTICI.

Rusticus rogatus intumescit.

Collum curuatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si sæpe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogitatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

Lote cale, sta pranse, vel I, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, est res dulcissima lumbis.

Item:

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant
Hæc tria: mens hilares, requies, moderata diæta.

Item:

Si vis incolumen, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graues, irasci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non sit tibi vanum
Surgere post epulas, somnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene si serues, tu longo tempore viues.

Aër.

Ludicus ac mundus sit rite habitabilis aër,
Infectus neque sit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus prosunt, sed visibus obsunt,

Item:

Balnea sunt grata, sed potio sit moderata,
Atque nouellarum fuge potum ceruisiarum.

Item:

Post fertum frigus, post balnea quære calorem:
Post ferrum vigila, post balnea quære soporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicum post balnea potes.

Item:

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera febris,
Impletus venter, hæc septem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina manè, manus surgens gelida lauet vnda,
Hàc illàc modicum purgat, modicum sua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, ista
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atque bibendi ratio.

Abstineas pransus potu: quoniam calefactus
Frigescit stomachus, si sit potu madefactus.

A primis

A primis annis iſtud quicunque tenebit,
Non erit hydropicus, necnon mala multa cauebit.

Item:

Ex magna cœna, ſtomacho ſit maxima pœna:
Vt ſis noctè leuis, ſit tibi cœna breuis.

Item:

Inter prandendum ſit ſæpe parúmque bibendum:
Vt minùs ægrotes, non inter fercula potes:
Vt vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus aſſuetam iubeo ſeruare diætam:
Approbo ſic eſſe, ni ſit mutare neceſſe:
Hippocrates teſtis, quóniam ſequitur mala peſtis.
Fortior hæc meta medicinæ eſt, certa diæta:
Quam ſi non curas, fatuè regis, & male curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum, quoties, vbi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conueniens ingrediatur iter.

Item:

Quantumcunque potes, inter tua prandia potes:
Et non ægrotes, ſi mea dicta notes.

Item:

Saluia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde roſæ florem, minuúntque potenter amorem.]

Item:

Tu nunquam comedas ſtomachum ni noueris eſſe
Purgatum vacuúmque cibo quem ſumpſeris antè.
Ex deſiderio id poteris cognoſcere certò:
Hæc ſint ſigna tibi, ſubtilis in ore diæta.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento: (ipſa.
Spaſmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat

Lotio.

Lotio manuum.

Lotio poſt menſam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas,& lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis ſanus,ablue ſæpe manus.

Nauſea marina.

Nauſea non poterit hæc quem vexare,marinam
Vndam cum vino mixtam qui ſumpſerit antè.

Phlebotomia.

Deus ſeptenus vix phlebbotomon petit annus,
Spiritus vberiórque exit per phlebbotomiam.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorúmque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat,ſyncerat phlebbotomia.
Mentes & cerebrum,calidas facit eſſe medullas,
Viſcera purgabit,ſtomachum ventrémque coërcet,
Puros dat ſenſus,dat ſomnum,tædia tollit,
Auditus,vocem,vires producit & auget.

Item:

Exhilarat triſtes,iratos placat,amantes
Ne ſit amentes,phlebbotomia facit.

Item:

Ex ſaluatella tibi plurima dona minuta,
Splenem hepar,pectus,vocem,præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter,vt citò ſumus
Exeat vberiùs,liberiúſque cruor.

Item:

Frigida natura,& frigens regio,dolor ingens,
Balnea,poſt coitum,minor ætas atque ſenilis,
Morbus prolixus,repletio potus & eſcæ,
Si fragilis,vel ſubtilis ſenſus ſtomachi ſit,

Et

Et faſtiditi tibi non ſunt phlebbotomandi.

Item:

Hæc facienda tibi, quando vis phlebbotomari,
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Vnctio, ſiue lauacrum, & potus, faſcia, motus,
Debent non fragili tibi ſingula mente teneri.

Item:

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blaſij, Philippi, Bartholomæi,
His feſtis minuas, vt longo tempore viuas:
Philip. Barth. dextras, Martin. Blaſijque ſiniſtras.

Item:

Omnia de lacte vitabis ritè minutus,
Et vitet potum phlebbotomatus homo,
Frigida vitabit, quia ſunt inimica minutis,
Interdictus erítque minutis nubilus aër,
Spiritus exultátque minutis luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus ſæpè mociuus.

Item:

Principuo minuas in acutis, perper acutis,
Aetatis mediæ multum de ſanguine tolle.
Sit puer atque ſenex, tollet vterque parum.
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi ſimplum.

Item:

Qui ſcindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine ſubſtracto, ſex horis eſt vigilandum,
Ne ſomni fumus lædit tibi ſenſile corpus:
Ne neruum lædas, non ſit tibi plaga profunda.
Sanguine purgatus, ne carpas protinus eſcas.

Item:

Tres inſunt iſtis, Maius, September, Aprilis.

Et ſunt Lunares, ſunt velut Hydra dies:
Prima dies primi, poſtremáque poſteriorum,
Nec ſanguis minui, nec carnibus anſeris vti.
Sit ſenium atque iuuenta licet, ſi ſanguis abundat,
Omni menſe probè confert inciſio venæ.
Hi ſunt tres menſes, Maius, September, Aprilis,
In quibus eminuas, vt longo tempore viuas.

Item:

Ver, æſtas, dextras: autumnus hyémſque ſiniſtras.
Quatuor hæc membra, hepar, pes, cepha, cor, vacuanda:
Aeſtas hepar habet, ver cor, ſicque ordo ſequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æſtiui ieiunia corpora ſiccant:
Quolibet in menſe & confert vomitus, quoque purget.
Humores nocuos, ſtomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æſtas, dominantur in anno.
Tempore vernali calidúſque aër madidúſque,
Et nullum tempus melius eſt phlebotomiæ.
Vſus tunc homini Veneris confert moderatus
Corporis & motus, ventríſque ſolutio, ſudor,
Balnea purgentur tunc corpora per medicinas.
Aeſtas more calet ſicca, & noſcatur in illa.
Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari:
Humida, frigida fercula dentur, ſit Venus extrà,
Balnea non proſunt, ſint raræ phlebotomiæ,
Vtilis eſt requies, ſit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere iuberis,
Sed calor æſtatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caueas, ne ſint tibi luctus,
De menſa ſume quantum vis, tempore brumæ.

Somnus.

Sanat,ſanctificat,ditat te ſurgere manè.

Item:

Sit breuis aut nullus tibi ſomnus meridianus.
Febris,pigrities,capitis dolor,atque catarrhus,
Hæc tibi proueniunt ex ſomno meridiano.

Item:

Surgere manè citò,ſpatium peragrareque ſerò.
Hoc faciet pulchros homines,ſanóſque,iocundos.

Sudor.

Sub qua veſte ſudas,caueas hanc ferre frequenter.

Viſus recreatio.

Fœniculus verbena,roſa,& chelidonia,ruta,
Subueniunt oculis dira caligine preſſis:
Nam ex iſtis aqua fit,quæ lumina reddit acuta.

Item:

Fons,ſpeculum,gramen,hæc dant oculis releuamen:
Manè igitur montes,ſub ſerum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi feruore vigent tres,ſalſus,amarus,acutus:
Alget acetoſus,ſic ſtypans,ponticus atque:
Vnctus & inſipidus,dulcis,dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in ſacco,quando repletur.

Item:

Cattus ſæpè ſatur,cum capto mure iocatur.

Item:

Dum ſatur eſt venter,gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxúrians aſinus ſaltando comminuit crus.

Item:

Non vult ſcire ſatur,quod ieiunus patiatur.

Item:

Item:

Repletus venter non vult ſudare libenter.

Item:

Tunc caput eſt lætum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauſeam facit.

Mus ſatur inſipidam dijudicat eſſe farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando ſaturat.

SCRIPTVRA SACRA.

Cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Aequor, humus, cœlum, vacuas labentur in auras:
Vox autem Domini viuida ſemper erit.

Item:

Aequora, terra, polus, pariter reſoluta liqueſcent:
Syderei verbum durat at vſque Patris.

Item:

Aether, campus, aquæ, recident diſcrimine eôdem:
Per ſeclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arua, ſolum, ſtellæ, caſu ſoluentur eodem:
Verba tamen ſtabunt tempus in omne Dei.

Item:

Aſtra, ſolum, pelagus fugiunt: diuina per æuum
Perpetuum viuæ dicta ſalutis erunt.

Item:

Cum rebus tranſit mundi fugitiua figura:
Sed per cuncta Dei ſecula ſermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra:
Sed ſermo tempus viuit in omne Dei.

Item:

Omnia ſunt hominum ſubito fluitantia motu:

Tempu

Tempus in æternum vox viret vna Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, simili ratione peribunt:
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patienter eandem:
Sed Domini semper viua statura manent.

Item:

Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm
Verba per æternos sunt benè firma dies.

Ex verbo Dei ratio viuendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Euangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Ioannis auis, Leo Marcus,
Atque homo Mathæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Leuit. Numerorum, Deuteronomi,
Pòst Iosue, Iudicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,
Thobias, Iudith, Hester, Iob, Dauidicúsque,
Verba dat Eccles. Cantat, Sapit, Ecclesiastic.
Esaias: Ieremi. Baruch, Ezech. Danielque,
Oze. Ioël, Amos, Abdi Ionas, Miche. Naum, Aba.
Sophon. Aggæus, Zacha. Malachias, Machabæus,
Matthæus, Marcus, Lucas, postremò Ioannes,
Roma. Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,
Et Actus, Iacob, Petrus, Ioan. & Iudas, Apoc.

SECVRITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absq; timore.

Securitas gignit lasciuiam.

Bella gerunt mures, vbi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

Item:

Mus ſalit in ſtratum, cum ſcit abeſſe catum.

SENECTVS.

Aetate prudentiores reddimur.

Amplior in ſenibus eſt experientia ſenſus.

Item:

Prudens conſilio vetus eſt vir, tardus eundo.

Item:

Sunt tria quæ verè Solomoni diſplicuêre:
Os mendax, fatuúſque ſenex, paupérque ſuperbus.

Item:

Vt nequeas lædi, maiori ſemper obedi.

Item:

Vtere conſilio, vir amici, ſenum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante ſenex iuuenem meritò captabit honorem.

Item:

Vis vt honoreris? ſemper canos venereris.

Senectus ipſa morbus eſt.

Cornix ſæpè lupum non effugit inueteratum.

Item:

Dum ſe curuat anus, retrò malè ſibilat anus.

Item:

Fortè manet iuuenum quis, ſed nullus ſeniorum.

Item:

Indiget aruina ſæpè ſenex ocrea.

Item:

Optamus ſenium: dum venit, eſt malè ventum,
Hoc eſt gibboſum, ſurdum, cæcúmque, moroſum.

Senectus loquax eſt.

Burſa vetus more veteri patet ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more, vas eſt vetus abſque liquore.

Item

Item:

Vtribus antiquis noli committere vina,
Nec ſenibus ſenſum quem retinere velis.

Senes communiter auari ſunt.

Quando ſenex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Diſce bona fari, bona ſi nequeas operari.

Item:

Omnibus eſt nomen, ſed non eſt omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi ſapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Chriſtus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis maiorem, gemmis herbíſque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, ſectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum diſſoluuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit oſſe carens.

Item:

Itellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Grata breuitas.

Eſt Domino gratum, verbum verum breuia, tum

Item:

Eſt ſermo tanto melior, breuior ſcio quanto.

Leuiſſima res oratio.

Iis duo notaui, quæ non poſſunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus.

Item:

Vox audita perit, sed litera scripta manebit:
Et semel emissum non est reuocabile verbum.

Qui moderatur labia sua, prudentissimus est.

Nec nimium taceas, nec verba super flua dicas,
Affectes medium, sic tutus habeberis vsque.

Item:

Non sis verbosus, nec in omni famine mutus.

Item:

Nunc est dicendum, nunc est ratione silendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua sede moratur,
Prouideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os vnum natura, duas formauit & aures:
Vt plus audiret, quàm loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, sua verba coqui vult prouidus: ô qui
Talia consuescit, semper cum laude senescit.

Item:

Principium verbi, finem quoque respice verbi,
Vt melius possis præmeditata loqui.

Item:

Qui bene vult fari, benè debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus est, decus est & scire tacere:
Hæc duo si poteris scire, peritus eris.

Item:

Si sapiens fore vis, sex serua quæ tibi mando,
Quid loqueris, & vbi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus asellos.

SER

SERVITVS.

Dominis duobus ſeruire nemo poteſt.

Deficit ambobus, qui vult ſeruire duobus.

Item:

Non vult verna probus Dominis ſeruire duobus.

Item:

Vix placet ambobus, qui vult ſeruire duobus.

Mendacitas, ſuperbia & pigritia in ſeruis maximè deteſtanda.

Non habeas ſeruum, mendacem ſiue ſuperbum.

Item:

Non retine ſeruum, quem noueris eſſe proteruum.

Item:

Sæpè prophetizat ſeruus quicunque pigriſat.

Item:

Serui plebani ſunt omni tempore tardi:
Dum comedunt, ſudant: frigeſcunt, quando laborant.

Serui Dominis pareant, fidem oſtendentes bonam.

Serui ſeruite Dominis veſtris ſine lite,
Ne dicant ritè vobis, Nunc nunc procul ite.

Item:

Si fueris verna, probitate ſis vndique verna.

SIMILITVDO.

Æquè pars ligni curui ac recti valet igni.

Aequalitas non parit bellum.

Æqualis nullum diſrumpit ſarcina collum.

Item:

Diſparibus bobus rarò trahitur benè currus.

Item:

Inuidit iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Aſperior ſanat grauiores potio morbos.

Nauanaue.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent: odium lingua fidémque parit,

Item:

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item:

Est mirum bellum, quòd asellus culpat asellum:
Pondera succorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item:

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sæuis inter se conuenit vrsis.

Quando lupum lupula vorat, esurit vndique sylua.

Item:

Quod lupus est lupulum, nunquam prius est mihi v
sum.

Item:

Sunt benè concordes iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet super acta malorum.

Item:

Consonus esto lupis, cum quibus esse cupis.

Item:

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item:

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item:

Ni mihi sis vt ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, stultus placet insipienti.

Rid

Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti.

Item:

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item:

Sæpius est hospes talis, qualis suus hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet vndique vilis.

Item:

Se quærunt & amant similes, simul vndique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari sit tibi durum.

Item:

Res miranda, noua picæ fur abstulit ova.

SIMPLICITAS.

Estote prudentes veluti serpentes, & simplices sicuti columbæ.

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facilè imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli
Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Falliter ex facili, qui caret arte doli.

SIMVLATIO DISSIMVLATIO.

Ficta sitò recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice carens, est nescia stare.

Sed perſtat verum, rumor & ipſe cadit.

Melle ſitus gladius.

Mel portas ore: ſed fel latitat tibi corde.

Item:

Pelle ſub agnina latitat mens ſæpe lupina.

Item:

Simplex apparet, ſimplicitate caret.

Item:

Simplicitas extrà eſt, reſidet ſub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, ſunt citharædi.

Auri natura non ſunt ſplendentia plura.

Item:

Fac tibi diuites ſub falſo nomine mites,
Nec credas vndam placidam non eſſe profundam.

Item:

Flos in pictura non eſt niſi ſola figura.

Item:

Naſo ſtertentes interdum ſunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo, nec virgo probatur
Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non eſt in ſpeculo res quæ ſpeculatur in illo.

Item

Non infirmatur, quiſquis væ væ tibi fatur.

Item:

Non omnes diſcunt, qui ſcholas vndique querunt:
Sed plures veniunt, vt vidiantur ibi.

Item:

Non omnes ſancti, qui calcant limina templi.

Item:

Non orat ſemper ſtans intra templa frequenter:
Sed quoque laſciuas interdum quærit amicas.

Ite

Item:

Non teneas aurum totum quod ſplendet vt aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet eſſe bonum.

Item:

Omne quod eſt rubeum, nomen non imperat auri:
Omne quod eſt nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quiſque coronatus non presbyter eſt vocitatus.

Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare,
Neſcit regnare, qui neſcit diſſimulare.

SOLVTIO.

Dum malè computo, ſicque recedo, tunc bene ſoluo.
Solue libens vina, vel non dic, Vina propina.

SOMNIVM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.

Ad tribulos aſinus, ſemper ſua ſomnia vertit.

Item:

Somnia de ſiliquis ſus cernit, quando quieſcit.

Somnia, falſa veris miſcent.

Deludunt multos nunc ſomnia, quod vetus eſt mos.

Item:

Interdum veram prætendunt ſomnis cauſam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNVS.

Somnus modum non excedat.

Eſt ſanum planè de lecto ſurgere manè.

Item:

Longa quies ſomni, vitio fit fomes in omni.

Item:

Sanat, viuificat, ditat quoque ſurgere manè.

SPES.

Dominus adiutor & protector eſt ſperantium in ſe.

Cum pascat coruos Deus, & non deseret orbos.

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In solo sperare Deo, tutissima res est:
Spem fidam nunquam non iubet esse ratam.

Item:

Spes confisa Deo, nunquam refusa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum spiro, spero.

Impositis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Manè sub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non sperans dum modo spirat.

Item:

Rebus in aduersis melius sperare superis.

Spes precio emenda non est.

Plus valet in manibus passer, quàm sub dubio grus.

Spes seruat afflictos, sed & multos decipit.

Cum spes frustratur, non spes, sed pœna vocatur.

Item:

Est spes in dubijs semper comes optima rebus.

Item:

Qui furnum superat hiando, diu puer hiscet.

Item:

Spes reficit Dominum, fallit & ipsa suum.

Item:

Spes seruare solet, sublata sorte secunda,
Spe sola solor, spes superesse sinit.

STVLTITIA.

Ob res portandas asini vocitantur ad aulas.

Dulce

Dulce eſt, deſipere in loco.

Eſſe loco ſtultum, eſt ſæpius vtile multum.

Inſipientia eſt, quæ abundat in malo.

Linguam cum manibus neſcit compeſcere ſtultus.

Item:

Fac mala, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

In ore fatuorum cor illorum.

Inſipiens fatur ſubitò, quicquid meditatur.

Item:

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet ſub corde reuelat.

Stultus neſcit vti felicitate.

Cuius mens ſtulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat hæc viuens ſine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue conſultum, te diliget: argue ſtultum,
Auertet vultum, nec te demittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite iocari.

Item:

Cum forti fatuo certarim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque ſub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona ſtultum.

Item:

Quo plus ſuperſtat fatuus, eo ſtultior extat.

Item:

Vnus blax multos facit per ſecula ſtultos.

Stulti facilè lætantur & tristantur.

Lætatur

Lætatur ſtultus, dum ſermo datur ſibi cultus.

Item:

Lætificat ſtultum diues promiſſio multum.

Item:

Stultus quando videt, quòd pulchra puellula ridit,
Mox fatuus credit, ſe quòd amare velit.

Item:

Stultus ridere ſolet, & pro gramina flere.

Stulti improuidi ſunt.

Inſipiens curam malè geſtat corde futuram.

Item:

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Stulti magis ex ſermone, quàm aſpectu cognoſcuntur.

Aeſtimo quod multi ſunt irraſi, quaſi ſtulti,

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus aſellos.

Item:

Irraſos multos inuenimus vndique ſtultos.

Item:

Multi ſunt aſini nunquam ſaccis onerati.

Item:

Sunt aſini multi, ſolùm bino pede fulti.

TACITVRNITAS.

Non ſemper ſilendum. vide Sermo.

Qui tacet vt mutus, rarò fit munere tutus.

Qui tacet, annuere videtur.

Non contradicens, dicitur eſſe ſequens.

Silentij tutiſſimum præmium.

Nil melius vere, quàm cum ratione tacere.

Item:

Sæpe carent multa reſponſis verbula ſtulta.

Item:

Vt malà vitentur, aliquando verba tacentur.

Tacere

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo silere bonum, dum loquor ipse malum.

Item:

Qui modicum fatur, sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat citò, si sat bene.

Est multum factum, si sit bene quodque peractum.

Tardè venientes, malè sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & fercula sumere quærit,
Aut malè prandebit, aut sedes honore carebit.

Item:

Sæpe domum proprium vir reperit vndique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrij sumus.

Non vt edas, viuas: sed edas, vt viuere possis.

Item:

Vis ne coronari, vis delitijs saturari?
Istud tibi præsto dictum breue: Sobrius esto.

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibat hunc tractátque decenter.

Item:

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item:

Gulæ pone meta, vt sit tibi longior ætas.

Item:

Non tibi sit venter Dominus, sed viue decenter:
Vt medicus fatur, parcus de morte leuatur.

Item:

Parcito sæpe cibis, & sic annosior ibis.

Item:

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbus, & viuere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatus.

Item:

Sume cibum modicè, modico natura fouetur:
Crapula vitetur, ne corpus ménsque grauetur.

Item:

Vix erit intercus tibi, si scis mandere parcus.

TEMPVS.

Accomoda te tempori.

Et roga sit talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Iudæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendet stiria tignis.

Fuget irreparabele tempus.

Bis duo notauit, quæ non possunt reuocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, iuuentus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio: sed labitur ætas:
Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit.

Item:

Non stat per menses septem Maius redolentes.

Item:

Quàm breuis est hora, quæ labat absque mora!

Item:

Tempora

Tempora tranſibunt & gaudia vana peribunt.

Item:

Tranſit vt vnda fluens, tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum ſunt matura, breuiter pyra ſunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit ſecum vertítque volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe ſpe, melius dedit, & dabit omnia tempus.

Item:

Ipſa etiam veniens conſumit ſaxa vetuſtas,
Et nullum eſt quod non tempore cadat opus.

Item:

Mulcet longa dies ſæuum indomitúſnque leonem.

Item:

Non ſibi, ſed rebus, peritura tempora currunt,
Quæ vel erant, vel erunt, vel ſunt, vel origine ſurgunt,
Creſcunt, aut pereunt, ſemper aguntur, agunt.

Item:

Tempore miteſcunt, poſita feritate, leones:
Tempore leniri tygris & vrſa ſolet.

Item:

Tempore ſanatur, quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli, bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque:
Si fuerint venti, naſcuntur prælia genti:
Si nix aut pluuia, deſignat tempora cara.
Dat Clemens hyemem, dat Petrus ver cathedratus,
Aeſtuat Vrbanus, autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro detur: æſtas exinde ſequetur.

Hanc

Hanc dabit vrbanus: autumuum Symphorianus:
Festum Clementis caput hyemis est venientis.
Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit si carpseris, inde putrescit.
Pocula Ianus amat, sed Febrius Algeo clamat,
Martius arua fodit, sed Aprilis florida prodit,
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes amorum,
Dat Iunius fœna, Iunio resecatur auena,
Augustus spicas, September colligit vuas,
Seminat October, spoliat virgulta Nouember,
Quærit habere cibum, porcum mactando December.
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altiuolans volucris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIVM.

Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama.
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inueniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in peius fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet, tantum fugit.

Sic adstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente, currit vetus ipse repentè.

Res est imperiosa, timor.

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census.

Sæpè

Sæpè solent boni rectos peruertere sensus.

Timidi nunquam statuêre trophæum.

Ne se mutat, qui se mutari desperat.

Item:

Non mare transisset, pauidus si nauta fuisset.

Item:

Non venit ad siluam, qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemq; timens, malus est venator & amens.

Vbi timor, ibi pudor.

Debet adesse timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo paescit.
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

VALETVDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus ceruus capitur, philomelàque nisu,
Dum volat accipiter, quasi tunc sumus in paradiso.

VENVS. Vide Amor, & Meretrix.

Curis arctatur, si quis Veneri sociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem vnusquisq; proximo suo.

Verbum laudatur, si factum tale sequatur.

Veritas odium parit.

Displicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Ostia clausa sera mihi sunt, quia profero vera.

VESTITVS ET Ornatus.

Vestes fœmineæ benè nocte & tegunt, quia longæ.

Simi-

Simia est simia, etiamsi aurea gestet insignia.

Cinge caput laurea, tege gemmis corpus & auro,
Si fueris pridem, remanebis asinus idem.

Item:

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant.

Item:

In vili veste, nemo tractatur honestè.

Item:

Si careas veste, nec sis vestitus honestè,
Nullius es laudis, quamuis sapis omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Vestes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir benè vestitus, in millibus esse peritus
Creditur, in mille quamuis idiota sit ille.

Veste decenti tegatur corpus.

In curta tunica, saltat miles quasi pica.

Item:

Inuidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non cures iuuenis multum, qua veste tegaris:
In vestimentis non est sapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat, fit pauper adultus.

VEXATIO.

Est misero peius derisio, quàm dolor eius.

VICINITAS.

Proximus Ecclesiæ semper vult vltimus esse.
Qui se non nosçat, vicini iurgia poscat.

Mulier

Melior est vicinus iuxta, quam frater procul.

Non homines tribules, quos tu scis esse tribules.

Item:

Sit bene, situe malè, cum vicinis teneas te.

VIRTVS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus vnus.

Inuia virtuti nulla est via.

Ire bonus sanguis quò nescit, repit vt anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum:
Nempe bonos mores, thesauros interiores,
Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene si ditat, qui semper noxia vitat.

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitii.

Est virrus verè, semper malefacta cauere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille,
Quam regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,
Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Malle pater tibi sit Therſites, dummodò tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniáque arma capeſſas,
Quàm te Therſitæ ſimilem producat Achilles.

Item:

Miremur potius, quos munera mentis adornant,
Quàm qui corpore is enituêre bonis.

Item:

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item:

Nobiliter viuens & agens, hæc nobilis eſt gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire bonos mores, dat diuitias & honores:
Donabit ſcire miſeros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in ſe habet bona.

Dilige virtutem, ſi vis retinere ſalutem.

Item:

Fac bene, dic parum, ſi te vis reddere charum.

Item:

Nulla valet vita, niſi ſit virtute polita.

Item:

Vir bonus eſt pluris, quàm tota ſcientia iuris.

Item:

Vir ſine virtute, ſemper manet abſque ſalute.

Virtus poſt nummos.

Ad lucrum mores multi ſunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna. vide Iudicium extremum.

Vita breuis ac misera. vide Homo.

Est hæc vita breuis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Est hæc vita breuis, transit vt aura leuis.

Item:

Est tua vita breuis, modò viuis, cras morieris.

Item:

Fallitur insipiens vitæ præsentis amore:
Sed sapiens benè scit, quantum sit plena dolore.

Item:

Heu patimur mulctas pro vili corpore multas.

Item:

Iter quò, scitur: nescitur quando reditur.

Item:

Non potest sine væ nunc viuere filius Euæ.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor est, regionibus, aulis,
Vrbibus, in cunctis cura labòrque locis.

Item:

Quid prodest homini, si viuat secula centum?
Cum moritur, vitam transisse putat quasi ventum.

Item:

Vita breuis, velut vmbra, leuis, sic annihilatur,
Sic vadit, subitóque cadit, dum stare putatur.

Item:

Vita quid est hominis, nisi res vallata ruinis?

Item:

Vita quid est? labor est, & habendi vana cupido,
Tristis ad extremum sollicitudo diem.

Vita magis in pretio est quàm quæque temporalia bona.

Vt vitam redimas, vestes ac omnia vendas.

VNVS.

Vir vnus, nullus vir.

Nuſquam denarius auditur clangere ſolus.

Item:

Omni fine ſoli dominantur ibi duo ſoli.

Item:

Sermo ſolius eſt quaſi dimidius.

Item:

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Vnus homo veram nunquam facit eſſe choream.

Vnichus oculus chariſſimus.

Solus tergendus oculus ſit & aſpiciendus.

VOLVNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non eſt velle bonum mihi vel tibi perpetuatum.

Volenti facile eſt imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil eſt graue.

Hoc portat leuiter, quod portat quiſque libenter.

Volentem bouem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item:

Inuitis canibus nil venator capit vllus.

Vt deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, & plen è laudare memento.

Item:

Hoſpitis in menſa vultum, non fercula penſa.

Item:

Pauperis in menſa vires, non fercula penſa.

VOLVPTAS.

Delitiis ad aſtra non itur.

Aſper

Aſper erit victus, aſper labor, aſper amictus,
Aſpera cuncta tibi, ſi vis ſuper æthera ſcribi.

Item:

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item:

Sperne voluptatem, pulchram cole ſobrietatem:
Hæc quos proſtrauit, virtutibus euacuauit:
Hæc quos ſubiecit, pecudes ſine robere fecit:
Hæc regit & munit, ſuperis coniungit & vnit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

VSVS.

Vſus facit artem.

Artem diſcamus, vſum verò teneamus.

Item:

Doctrinæ pater eſt vſus, doctrina ſcholaris
Inturciſa perit, continuata viget.

VVLGVS.

Vulgo inſtabili ſatisfacere nemo poteſt.

Prauo ſeruit hæro, qui vulgo ſeruit iniquo.

CONCLVSIO.

O homo deuita peccatum, tótque pericla:
Nam ſi ſecus eris, nullóque dolere moueris,
Atque Deum ſpernes, animam cum corpore perdes:
Et niſi parebis, cœleſti ſede carebis.

Prouerb. 20.

Luxurioſa res vinum, & tumultuoſa ebrietas: quicunq; his delectatur, non erit ſapiens.

Prouerb. 31.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas. Ne fortè bibant, & obliuiſcantur iudicorum, & mutent cauſam filiorum pauperis.

Esaiæ. 5.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum vsque ad vesperam, vt vino æstuetis.

Ibidem.

Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & veri fortes ad miscendam ebrietatem.

Esaiæ. 28.

Verùm hi quóq; præ vino nescierunt, & præ ebrietate, errauerunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, errauerunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordiúmq;, ita vt non esset vltrà locus. &c.

Oseæ. 4.

Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor.

Habacuc 2.

Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, vt aspeciat nuditatem eius. Repletus est ignominia pro gloria. Bibe tu quoque, & cõsopire. Circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuã, &c.

Ecclesiasticus 31.

Quàm sufficiens est homini eruditio vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura viro infrunito, somnus sanitatis in hominé parco,

Ibidem.

Diligentes in vino noli prouocare, multos enim exterminauit vinum, &c.

Ibidem.

Vinum in iocunditatem creatũ est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis vinũ moderate potatũ. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinum multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

Propter crapulam multi abierunt: qui autem abstinens est adijcit vitam. Mat. 17.

Hoc genus non eijcitur, nisi per orationem & ieiunium. Luc. 21.

Attendite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Rom. 13.

Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis. sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus. 1. Cor. 5.

Si is qui frater nominatur, ebriosus est, cum huiusmodi nec cibum sumite. Gal. 5.

Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Ephes. 5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. 1. Thes. 5.

Non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrij sumus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrij sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui dici sumus, sobrii simus. Ad Tit. 2.

Loquere quæ decent sanam doctrinam, vt senes sobrii sint. 1. Pet. 4.

Sat est nobis, quòd anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patrauerimus, cum versaremur in lasciuiis, concupiscentiis, vinolentiis, comessationibus, compotationibus, &c Sitis igitur sobrii & vigilantes ad orandum. 1. Pet. 5.

Sobrii estote, vigilate: quoniam aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret.

IN MENDACES OBTRECTATORES.

In detractores malè qui furantur honores,

Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc edifcatur, & cantio sæpe canatur.
Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit iste:
Dextræ scriptoris bene dic precor omnibus horis.

FINIS.

LONDINI
Excudebat Thomas Dawsonus ex assignatio *Christopheri Barkeri.*